

Uluslararası İlişkiler Kuramları

Ken Booth & Steve Smith

Çevirmen
Muhammed Aydın

ULUSLARARASI
İLİŞKİLER
KÜTÜPHANESİ

**ULUSLARARASI İLİŞKİLER
KURAMLARI**

INTERNATIONAL RELATIONS
THEORY TODAY

ULUSLARARASI
İLİŞKİLER
KURAMLARI

Çeviren

Muhammed Aydın

INTERNATIONAL
RELATIONS
THEORY TODAY

Edited by

Ken Booth *and* Steve Smith

Polity Press

ISBN: 978-605-65942-1-2
1. Basımdan Çeviri, Eylül 2015

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI
INTERNATIONAL RELATIONS THEORY TODAY
KEN BOOTH AND STEVE SMITH
ÇEVİREN: MUHAMMED AYDIN

© *Copyright 2015, RÖLE AKADEMİK YAYINCILIK. SERTİFİKA NO.: 28503*
Bu baskının bütün hakları Röle Akademik Yayıncılığa aittir. Yayınevinin yazılı izni olmaksızın, kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltımı ve dağıtımı yapılamaz.

Copyright Each chapter © the author.
First published in 1995 by Polity Press.
Reprinted 1996, 1997,2002,2004,2005,2007(twice), 2009(twice),2010.

Genel Proje Koordinatörü: Esra Diri
1. Basımdan Çeviri: İstanbul- Eylül 2015

Sayfa Tasarımı: Hamide Yalçın -yalcinhamide@gmail.com-

Kapak Tasarımı: Tarık Kaan Yağan -tarikkaanyagan@gmail.com-

Baskı: Birlik Fotokopi Baskı Ozalit ve Büro Malz. San. Tic. Ltd. Şti.
Birlik Sok. No.: 2 Nevin Arıcan Plaza 1 Levent- İSTANBUL
Tel: (0212) 269 30 00 Faks: (0212) 269 39 80

Sertifika No.: 20179

Röle Akademik Yayıncılık
Aydınlar Cad. Güzelce Mah. No.: 358
(Jandarma Kampı Yanı)
Büyükkçekmece, İstanbul 34530.

ULUSLARARASI
İLİŞKİLER
KÜTÜPHANESİ

İçindekiler

Katkıda Bulunanlar	vii
Önsöz	xi
1 Bir Disiplinin Öz Görüntüleri: Uluslararası İlişkiler Kuramının Bir Soyağacı Steve Smith	1
2 Soğuk Savaş'ın Sonu ve Uluslararası İlişkiler: Bazı Analitik ve Kuramsal Sonuçları Fred Halliday	38
3 Uluslararası İlişkiler ve Kapitalizm Zaferi Richard Little	62
4 Uluslararası Siyasal Kuram ve Dünya Topluluğu Fikri Chris Brown	90
5 Uluslararası Toplumun Siyasal Kuramı Robert H. Jackson	110
6 Uluslararası Siyasal Kuram ve Küresel Çevre Andrew Hurrell	129
7 Siyasal İktisat ve Uluslararası İlişkiler Susan Strange	154

8	Güvenlik Revizyonu J. Ann Tickner	175
9	Uluslararası İlişkilerde Analiz Düzeyi Sorununu Yeniden Düşünmek Barry Buzan	198
10	Postpozitivist Tartışma: Aydınlanma'nın Çöküşünden Sonra Bilimsel Araştırmayı ve Uluslararası İlişkiler Kuramını Yeniden İnşa Etmek John A. Vasquez	217
11	Kuramda ve Pratikte Neorealizm Andrew Linklater	241
12	Uluslararası Siyaset ve Siyaset Kuramı Jean Bethke Elshtain	263
13	Uluslararası İlişkilerde Kimlik Hakkında Sorular Marysia Zalewski ve Cynthia Enloe	279
14	Uluslararası İlişkiler ve Siyasal Kavramı R. B. J. Walker	306
15	Bilmeye Cesaret Etme: Uluslararası İlişkiler Kuramına Karşı Gelecek Ken Booth	328
	Dizin	351

Katkıda Bulunanlar

Ken Booth Wales'te Aberystwyth Üniversitesinde, uluslararası siyaset profesörüdür. ABD Deniz Harp Koleji'nde Misafir Araştırmacı, Dalhousie Üniversitesi (Kanada), Dış Politika Araştırmaları Merkezi'nde Kıdemli Araştırma Görevlisi ve Cambridge Üniversitesi, Sosyal ve Siyasal Bilimler Fakültesinde Mac Arthur Ziyaretçi Profesörü olmuştur. Kitapları arasında *Strategy and Ethnocentrism* (1979) *Law, Force and Diplomacy at Sea* (1985) ve editör olarak *Strategy and International Security* (1991) yer almaktadır.

Chris Brown Southampton Üniversitesinde siyaset profesörüdür. Son yayınları şunlardır: *International Relations Theory: New Normative Approaches* (1992) ve editör olarak, *Political Restructuring in Europe: Ethical Perspectives* (1994). Uluslararası ilişkiler kuramı üzerine çok sayıda makale yazmıştır.

Barry Buzan, Warwick Üniversitesinde, uluslararası çalışmalar profesörü ve Kopenhag Üniversitesi Barış ve Çatışma Araştırmaları Merkezi'nde proje direktörüdür. Kitapları şunlardır: *People, States and Fear: The National Security Problem in International Relations* (1983, 1991 gözden geçirilmiş) ve *An Introduction to Strategic Studies: Military Technology and International Relations* (1987). Ortak eserleri ise şunlardır: *The Logic of Anarchy: Neorealism* (1993) ve *Kimlik to Structural Realism ve Identity, Migration and the New Security Agenda in Europe* (1993).

Jean Bethke Elstain, Chicago Üniversitesinde Laura Spelman Rockefeller profesörüdür. Birçok kitabı arasında *Public Man, Private Woman* (1981), *Women and War* (1987), editör olarak da *Just War Theory* (1992)

ve *Democracy on Trial* (1994) bulunmaktadır.

Cynthia Enloe, Clark Üniversitesinde profesördür; ordu ve toplumsal cinsiyet hakkında bir dizi eserin yazarıdır. En son kitapları şunlardır: *Bananas, Beaches and Bases: Making Feminist Sense of International Politics* (1989) ve *The Morning After: Sexual Politics at the End of the Cold War* (1993).

Fred Halliday, London School of Economics'te, uluslararası politika profesörüdür. Uluslararası İlişkiler, Soğuk Savaş ve Orta Doğu Politikaları hakkında pek çok yazı yayımlamıştır. En son kitapları olarak *Revolution and Foreign Policy: The Case of South Yemen, 1967-1987* (1990) ve *Rethinking International Relations* (1994) sıralanabilir.

Andrew Hurrell, Uluslararası ilişkiler alanında öğretim görevlisi ve Nuffield College, Oxford üyesidir. İlgi alanları uluslararası ilişkiler kuramı, çevre ve Latin Amerika'yı kapsamaktadır. Yayınları arasında, ortak editör olarak, *The International Politics of the Environment* (1992) ile *Regionalism and International Order* bulunmaktadır.

Robert H. Jackson, Vancouver British Columbia Üniversitesinde, profesör ve Jesus College, Oxford'da (1993-4) misafir kıdemli araştırma görevlisidir. Hâlen, Soğuk Savaş sonrası uluslararası toplum incelemesi üzerinde çalışmaktadır. En son *Quasi-States* (1990) adlı kitabı yazmış ve *States in a Changing World* (1993) adlı eserin editörlerinden biri olmuştur.

Andrew Linklater, Keele Üniversitesinde uluslararası ilişkiler profesörüdür. Ayrıca, Avustralya'daki Monash Üniversitesinde de ders vermiştir. *Uluslararası İlişkiler Kuramında Men and Citizens in the Theory of International Relations* (1982, 2. Basım, 1990), *Beyond Realism and Marxism: Critical Theory and International Relations* (1990) ve eş-editör olarak, *New Dimensions in World Politics* (1975) yayınları arasında bulunmaktadır.

Richard Little, Bristol Üniversitesinde siyaset profesörüdür. Lancaster Üniversitesinde de dersler vermiştir. Ağırlıklı olarak müdahale ve uluslararası ilişkiler kuramı alanlarında yayınlar yapmıştır. En son kitapları şunlardır: ortak yazar olarak, *The Logic of Anarchy: Neorealism to Structuralism* (1993) ve eş-editör olarak, *Perspectives on World Politics: A Reader* (2. basım, 1991).

Steve Smith, Wales'te Aberystwyth Üniversitesinde uluslararası siyaset profesörüdür. Daha önce New York Eyalet Üniversitesinde ve East Anglia Üniversitesinde ders vermiştir. En son kitapları, ortak yazar olarak, *Explaining and Understanding International Relations* (1990) ve eş-editör olarak *European Foreign Policy* (1994) eserleridir. Cambridge Üniversitesi Yayınları/İngiliz Uluslararası Çalışmalar Derneği *Uluslararası İlişkiler Çalışmaları* serisinin editörüdür.

Susan Strange, Hâlen Warwick Üniversitesinde misafir profesör olarak görev yapmaktadır. *The Observer*'daki gazeteciliğinin yanı sıra London School of Economics ve Floransa Avrupa Enstitüsünde profesörlük yapmıştır. En son yayınları: *States and Markets* (1988) ve ortak yazar olarak *Rival States, Rival Firms: Competition for World Market Share* (1991).

J. Ann Ticker, Uluslararası ilişkiler dersleri verdiği Massachusetts, Holy Cross kolejde siyaset bilimi doçentidir. Wellesley College Kadın Araştırmaları Merkezi'nde misafir araştırmacı olmuştur. Yayınları: *Self-Reliance Versus Politics: American and Indian Experiences in Building Nation States* (1987) ve *Gender in International Relations: Feminist Perspective on Achieving Global Security* (1992).

John A. Vasquez, Vanderbilt Üniversitesinde siyaset bilimi profesörüdür. Yayınları şunlardır: *The War Puzzle* (1993), *Power of Power Politics* (1983) ve ortak yazar olarak, *In Search of Theory* (1981). *Classics of International Relations* (1990) adlı eserin editörlüğünü yapmıştır.

R. B. J. (Rob) Walker, Kanada British Columbia ve Victoria Üniversitesinde siyaset bilimi profesörü ve *Alternatives* gazetesinin editörüdür. Princeton, Australian National University ve British Columbia Üniversitesinde ziyaretçi pozisyonlarında bulunmuştur. *One World, Many Worlds* (1988), *Inside/ Outside: International Relations as Political Theory* (1993) kitaplarının yazarı ve *Culture, Ideology and World Order* (1984) kitabının editörüdür.

Marysia Zalewski, Wales'te Aberystwyth Üniversitesinde, uluslararası siyaset bölümünde öğretim görevlisidir. Ağırlıklı olarak toplumsal cinsiyet ve uluslararası ilişkiler alanlarında yayın yapmıştır ve şu anda, *Gender and International Politics* kitabını yazmaktadır. İngiliz Uluslararası Araştırmalar Derneği'nin toplumsal cinsiyet ve uluslararası ilişkiler çalışma grubunun toplantı başkanıdır.

Sunuş

Bu, uluslararası ilişkiler öğrenimi görenler için kafa karıştırıcı ama teşvik edici ve önemli bir zaman. Bugünün temel kuramsal soruları hakkında kalemeye alınan bu makaleleri derleyerek hem konunun entelektüel mayasını hem de bunun çağdaş dünya siyasetinin ilgi çekici konularıyla karşılıklı ilişkilerini aktarmayı amaçladık.

Bu kitap üzerinde çalışmaya uluslararası ilişkiler kuramının sınırlarındaki en ilginç soruları tespit ederek başladık. Sorular; kuram, kuramsal gelişme ve dünya siyasetinin değişen bağlamı arasındaki etkileşim ve uluslararası ilişkiler disiplinin durumu hakkında nasıl düşündüğümüz gibi alanlara yayılmaktadır. Soruları tespit ettikten sonra, kendi özel konuları hakkında düşündürücü makale yazacaklarını ve aynı zamanda kendi tarzlarıyla argüman öne süreceklerini bildiğimiz kişileri aradık. Katkıda bulunanların çalışmaları, uluslararası ilişkilerin ayırt edici yaklaşımlarının, metodolojilerinin veya alt alanlarının biri (veya daha fazlası) ile tespit edilebilir. Kitapta, diğerlerinin yanı sıra, etiketlenmesi zor birkaç yazarla birlikte, kendilerini neorealist, eleştirel kuramcı, postmodernist ya da toplumsal cinsiyet alanında, uluslararası siyasal iktisat ve uluslararası toplum konusunda uzman olarak tanımlayan bir yazar kadrosu yer almaktadır. Bu anlamda, bir dizi soruya önemli katkılar sunan mükemmel bir grubu bir araya getirdiğimize inanıyoruz.

Siyaset hakkında kuram oluşturulması geleneksel olarak üç alandan birinde yerini almıştır: yurt içi arena, uluslararası ilişkiler ve küresel siyaset. Yüzyıllar boyunca iç siyaset hakkında süren spekülasyon, dünya kendini uluslararası çatışmadan kurtarana kadar ülkede iyi bir yaşama ulaşamayacağı için uluslararası olanın önceliğe sahip olması gerektiğine ilişkin Kant'ın 200 yıl önceki tavsiyesine rağmen, açıkça en fazla bulunan ve en nüfuzlu spekülasyon olmuştur. Akademik gelenek ve momentum genellikle spekülasyonun üç geleneği arasındaki sınırları korumaya devam etse de

iddiamız, üç alanı mekânsal olarak birbirinden ayrı olarak addetmenin bu alanları giderek daha savunulamaz bir hâle getirdiğini göstermektir. Bunun yerine, siyaset hakkında kuram oluşturmayı bir *palimpsest'in* kullanımı gibi anlamamız gerekir. Belirli bir konuda üç alandan biri veya diğeri ana ilgi odağı olacaktır fakat diğere anlatılar neredeyse her zaman daha fazla veya daha az netlikte davetsiz misafir olacaktır. Siyaset kuramının farklı metinleri farklı kitaplarda değil, aynı sayfa üzerinde mevcuttur. Her bir anlatı –‘yurt içi’, ‘uluslararası’ ve ‘dünya’– kısmen başkaları tarafından şekillendirilmiş bir bağlam içinde gelişir. İç siyaset kuramı, devletler arası ilişkiler ve dünya siyasetindeki gelişimler/egilimler bağlamına referans olmadan fazla ileri gidemez. Siyasetin devletler arası ilişkiler alanında incelenmesi –gelecekte ‘uluslararası siyaset’– kendi başına bir disiplin olamayacağını (kendi disiplinin odak noktası pahasına bile) gittikçe daha çok kabul etmelidir. Bunun, kabul edilmesi ve küresel perspektifinden yararlanılması ne kadar çok yaygınlaştırılırsa bu alanların, toplumsal bilimlerde yer alan tüm konuların üstünde bir konu hâline gelme fırsatı o derece artar.

Uluslararası ilişkiler alanında eğitim veren akademisyenlere ve bu alanda öğrenim gören tüm öğrencilere yönelik hazırlanan bu kitapta kaleme alınan yazıların, uluslararası ilişkilere dair tüm teori ve uygulamalar konusunda öğrenciler ve akademisyenlerin yanı sıra özellikle son sınıf lisans öğrencileri ve lisansüstü öğrencilerine çok şey kazandıracığına inanıyoruz. Kitap, ayıca konuya ilgi duyan tüm okuyuculara da hitap etmektedir.

Kitap, yayıma hazırlanırken yazarlardan kuramsal öngörülerinde anlaşılır olmaları ve konuyu derinleştirip, geliştirerek aktarmaları istenmiştir. Bu kitapla, okuyucunun dünyanın ampirik durumu hakkında yorumunu, görüşünü derinleştirmeyi hedefliyoruz ve daha da önemlisi, dünya siyasetinde yaşanan sorunlara ilişkin çözüm arayışında uluslararası ilişkiler alanında kuram oluşturmanın sorunların farkındalığını artıracığının altını çizerek okuyucuya da bu yönde bir değer katmayı umut ediyoruz.

Bu kitap, birçok kişinin emeği ve katkıları ile hazırlanmıştır. Bunlardan en önemlisi günümüzde uluslararası ilişkiler kuramı üzerinde bir çalışmayı bize ilk olarak telkin eden Anthony Giddens'tir. Donna Griffin'e ve Elaine Lowe'a verimli ve neşeli daktilografileri için teşekkür ederiz. Bize katkıda bulunan, şevk ve hevesle çalışarak bu kitabın yayıma hazırlanmasını sağlayan herkese ayrıca teşekkür ederiz.

Ken Booth & Steve Smith

1 Üzerindeki yazı kısmen veya tamamen silinip yeniden yazı yazılabilen parşömen.

Bir Disiplinin Öz Görüntüleri: Uluslararası İlişkiler Kuramının Bir Soyağacı

Steve Smith

Bu ön sözün amacı her bir bölümün okunabilmesini sağlayacak bir içerik temin etmektir. Ben asıl olarak uluslararası ilişkilerdeki ana ayrımlara bir açıklama sunmak ve sıradan hâle gelmiş olan uluslararası ilişkiler kuramının ilginç yönlerini ve alanın çelişkili kategorizasyonlarını aydınlatmakla ilgileniyorum. Bu anlamda, bu bölüm uluslararası kuramın nasıl betimlendiği ve sınıflandırıldığı hakkında genel bir bakış sağlamayı amaçlamaktadır. Ayrıca, uluslararası kuramın tarihinin ve özellikle de uluslararası düşüncenin kategorize edilmiş yollarının, ayrıcalıklı (yani birincil ve baskın) anlayışlar ve yorumlamaları nasıl yarattığını göstermek gibi çok daha çetrefilli bir yolu da amaçlamaktadır. Öyleyse, benim odak noktam uluslararası ilişkiler disiplininin kuramlarını ve bunlar arasındaki ayrımları nasıl canlandırdığı üzerindedir: Disiplinin öz görüntüleri nelerdir ve bu öz görüntüler bize ne anlatır?

KURAMLAR VE PRATİK

İki yazarın çalışmaları ışığında ortaya çıkan denemeleri okumak için bir içerik sağlamak istiyorum. Bu fasıldaki ilk nüfuz sahibi, Zygmunt Bauman'ın *Modernite ve Holokost* (1989) adlı kitabıdır. Bu önemli çalışmada Bauman, sosyolojinin, Holokost hakkında tuhaf biçimde

sessiz kaldığını ileri sürmekte ve Holokost'u izah edilemez bir istisna ya da premodern barbarlığın son ileri karakolu olarak görmektedir. Buna mukabil, Bauman, Holokost'un modern siyasal yaşamın ve 'akıl' ve 'rasyonalitenin egemenliğinin bir tezahürü olduğunu savunmaktadır. Onun deyimiyle Holokost, 'Modernite evinde meşru bir sakin idi; hatta başka hiçbir meskende evde olmayacak biriydi' (s. 17). Rasyonel çözümler üzerindeki vurgusu, teknolojiyi kullanması ve gelişmiş bürokrasi çarkına itimadı, Holokost'u fazlasıyla Batı 'aklının' bir ürünü hâline getirmiştir. Bu anlamda, Bauman, Max Horkheimer ve Theodor Adorno'ya Aydınlanma'yı mutlaka ilerici olarak görmenin yanlış olduğunu, bilakis, Alman tarihinin Nazi Dönemi'yle açıkça gösterildiği gibi, Aydınlanma'nın olumsuz bir tarafı olduğunu savundukları 1944 tarihli *Aydınlanmanın Diyalektiği* (1979) kitabındaki argümanlarını hatırlatır. Bu görüşler ihtilaflıdır. Birçok kişi Aydınlanma'nın açıklamasının, biza-tihi Aydınlanma'dan ziyade, daha çok Alman tarihi ve kültürü açısından ifade edilmesi gerektiğini iddia eder. Oysa başkaları Aydınlanma'yı esas olarak Aydınlanma öncesi düşüncenin araçlarını temin etmiş olarak görürler. Bauman'ın Holokost'a bakışının kendine özgü iddialarını tartışmak istemiyorum çünkü bu tür tartışmaların güç/bilgi ilişkisinin niteliğini konu edinen genel meselenin itibarını zedelemesini istemiyorum; özellikle vurgulamak istediğim nokta, bir disiplinin suskunluklarının çoğu zaman onun en önemli özellikleri olduğudur. Suskunluklar en gürültülü seslerdir.

Bauman'ın sosyolojinin Holokost hakkındaki suskunluğuyla ilgili yorumlarının uluslararası kuram içindeki anlamı ilk bakışta karışık görünebilir fakat Bauman, Adorno ve Horkheimer'in Aydınlanma ve akıl hakkında söyleyeceklerinin, uluslararası ilişkiler disiplinindeki kuramlaştırmayla rezonans içinde olduğunu iddia etmek istiyorum. Aradaki bağlantı, uluslararası kuramın kategorize ediliş yolları ve bunu içinde yer alan tartışmaların, toplumsal pratik ve toplumsal bilginin bünyesi arasındaki bağlantıyı kabul etmekte başarısız olmasıdır. Uluslararası kuram, uluslararası pratikten, sanki kuramsal anlayışın 'aklı', uluslararası toplumun anarşisinin 'akılsızlığına' ya da 'mantıksızlığına' karşıtmış ya da bunlardan ayrı tutulabilirmiş gibi bahsetmek eğilimindedir. Disiplin, deneysel bir alanı yorumlar, gözlemler, değerlendirir ya da izah eder; bunu teşkil etmez. Oysa tıpkı sosyolojinin Holokost hakkında sessiz kalması gibi, uluslararası kuram da uluslararası toplumun gerçekliğinin masif alanları hakkında, buna bir premodern barbarizm âlemi ya

da kültürel kimlik ve tefsirden yalıtılmış zamansal ve uzamsal bir alan gibi davranarak sessiz kalır. Bu, kendi pratikleri tarafından tanımlanmış ve önemli bir anlamda tarih üstü, bütünleştirici ve muayyen bir alandır. Bu, davranıştaki düzenliliklerin sorgulanması gereken mutlak ayrılığın kanıtı olarak görüldüğü, müstakil ve ayrı bir tahkikat âlemidir. Kısacası, uluslararası kuramın suskunlukları nelerdir ve uluslararası ilişkiler çalışması ile uluslararası pratiği teşkil edenlere ilişkin belirli bir görüş arasındaki ilişki nedir?

Uluslararası kuram, tarihi boyunca önemli ve her zaman marjinalleştirilmiş istisnalar olmasına rağmen (örneğin, barış çalışmaları dâhilindeki işler ya da devletler arası ilişkilerin iyileştirilmesinde savaş arası çalışmaların çoğu), bizim uluslararası pratik rasyonalizasyonumuzun kendisinin bu pratiğin kurucusu olduğunu nadiren kabul eder. Düşüncelerimizi yöneten aynı 'akıl', aynı zamanda uluslararası pratiğin teşkiline yardımcı olur. Kısacası, uluslararası kuram ekseriyetle kuramın etiği siyasetten ayırma ve bunun yerine etik veya ahlaki kaygılardan ayırıştırılmış bir 'akıl' aracılığıyla anlayışı teşvik etme şekli yüzünden uluslararası pratiğe bulaşmıştır. Bu genel eğilimin özellikle ayrı bir uluslararası ilişkiler disiplininin kurulmasından önce yazılan birçok yazı ve Niebuhr, Wolfers ve Carr gibi pek çok geleneksel realist olmak üzere istisnaları da vardır. Fakat disiplinin ortak aklında, bu normatif ve etik unsurları küçümseme ya da belirli bir realist tefsiri ima ediyor gibi görme eğilimi mevcuttur. Benim iddiam ise, uluslararası kurama, etiği uluslararası toplumun bürünemeyeceği bir topluluk türüne uygulanabilir olarak gören bir havanın hâkim olduğudur. Nitekim uluslararası kuram, ötekilerini tehdit ve terbiye eden ve onlara şiddet uygulayan uluslararası pratiklerin yaratılması ve yeniden yaratılmasını Aydınlanma ve bilgi adına kabul eden ve buna suç ortaklığı yapan bir söylem olma eğiliminde olmuştur. Nükleer strateji (ve özellikle de nükleer stratejinin silahlanma yarışına doğal bir olgu gibi davranması), bütünüyle bu eğilimin en aşikâr örneğidir; uluslararası düşüncenin diğer alanları bunu teyit eder. Uluslararası tahakküm ve itaat pratiklerinin yeniden yaratılmasına ve teyidine dâhil olan ve kendisi aracılığıyla ötekilerin kimliğini meşrulaştıran, 'akıl'dır.

Bu bölümün amaçları üzerinde ikinci ve daha köklü bir etkiye sahip olan kişi Michael Foucault'tur. Uluslararası kuramın kendisi hakkında hangi hikâyeleri anlattığını aydınlatmak için Foucault'un bilginin arkeolojisi ve soyağacı üzerine yazdıklarını kullanacağım. Onun, bilginin

arkeolojisi üzerine yaptığı daha önceki çalışmalarından çok soyağacı üzerine yazdıklarıyla daha çok ilgileniyorum; bu ikisi arasındaki fark, bu bölümde yapmak istediğimi tasvir etmek için iyi bir yoldur.

Bu fark, Foucault'nun önceki ve sonraki eserleri arasındaki temel ayrımı temsil etmektedir. *Delilik ve Uygarlık* (1967, ilk kez 1961 yılında yayımlanmıştır), *Kliniğin Doğuşu* (1975, ilk kez 1963 yılında yayımlanmıştır), *Şeylerin Düzeni* (1970, ilk kez 1966 yılında yayımlanmıştır) ve *Bilginin Arkeolojisi* (1972, ilk kez 1971 yılında yayımlanmıştır) gibi eserlerinde Foucault söylemleri düzenleyen kuralların arkeolojik bir açıdan incelenmesine girişir. Onunki, tutarsız pratiklerin tarihte nasıl işleme konduğunu gösterme amacıyla bilim adamına özgü bir konudan ayrılma metodudur. Bu, yalnızca bir düşünceler tarihi uyarlaması değildir zira Foucault düşüncelerin evriminde pürüzsüzlük değil boşluklar, süreksizlikler ve şiddetli değişiklikler görür. Smart'ın (1985, s. 54) belirttiği gibi, "Böyle bir analiz aracılığıyla, bir geçmişin anlamları, inançları ve hakikatleri, şeylerin kendi başlarına gerçekliklerinin kademeli uygulamalarından ziyade yalnızca nice tefsirleri olacak şekilde açığa çıkarılır."

Buna karşılık, Foucault'nun daha sonraki eserleri, özellikle ceza (Disiplin ve Cezalandırma, 1977, ilk kez 1975 yılında yayımlanmıştır) ve cinsellik (*Cinselliğin Tarihi*, Cilt 1, 2 ve 3 (1979, 1987 – ilk kez 1984 yılında yayımlanmıştır – ve 1988 – ilk kez 1984 yılında yayımlanmıştır –) üzerine çalışmaları, soyağacına (yani toplumsal pratik ve söylemler arasındaki bağlantıya) yönelik bir ilgiden daha fazlasını açığa çıkarmıştır. Bu daha geç dönem eserlerinde Foucault, söylemlerin toplumsal gücü somutlaştırıcı niteliğini görmektedir ve özellikle beşerî bilimlerin muayyen olarak kabul ettiklerini eleştirmeyi amaçlamaktadır. Elbette, iki yaklaşım arasında oldukça belirgin devamlılıklar vardır (Bu nedenle ben, Foucault'nun erken ve geç dönemi arasında bir kırılma olduğu fikrini reddediyorum.) fakat vurguda net bir eksen kayması olduğu görülmektedir ve uluslararası kuram çalışmaları için en çok şeyi sunacak gibi görünen de soyağacıdır.

Foucault soyağacı metodunu en açık hâliyle (ilk olarak 1977 yılında İngilizce olarak yayımlanan) 1971 tarihli bir yazısında ana hatlarıyla belirtmektedir. Bu yazının başlığı olan '*Nietzsche, Soyağacı, Tarih*' bile Foucault'nun Nietzsche'nin soybilime ilişkin çalışmasına olan entelektüel borcunu çok açık hâle getirir. Soybilim, insan davranışının özünü, kimliğinin kökenlerini takip etmekten ayırt edilmelidir. Bir soybilimci, daha ziyade, "Şeylerin arkasında 'tamamen farklı bir şeyin' olduğunu tespit eder: Zamansız ve asli bir sır olmasa da, hiçbir özleri olmadığı ya da özlerinin yabancı formlardan bölük pörçük bir biçimde imal edildiği sırrı. Aklın

tarihini incelediğinde, bunun bütünüyle ‘makul’ bir şekilde –şans eseri– doğduğunu öğrenir” (1986, s.78). İş başındaki anahtar süreç tahakküm sürecidir. Bu anlamda, tarih bir tahakkümler serisidir ve bu tahakkümlerin merkezi bir mekanizmasının söylevini verir. Hiçbir evrensel gerçek ya da öz olmadığından, söylemler arasındaki çatışma bir yüzleşme yeridir.

...hasımların ortak bir mekâna ait olmadığını gösteren ‘olmayan bir yer’, saf bir mesafe... Bir anlamda, bu ‘olmayan yerde’ şimdiki kadar yalnızca tek bir dram sahnelenmiştir, hiç durmadan tekrarlanan tahakkümler oyunu... İnsanlık, çarpışmadan hukukun üstünlüğünün nihayet savaş hâlinin yerine geçtiği tek taraflı mütekabiliyete varıncaya dek, kademeli olarak ilerlemez; şiddetlerinin her birini bir kurallar sistemine yükler ve böylece tahakkümden tahakküme ilerler... Tarihin başarısı bu kuralları zapt etmede yetenekli olanlara aittir (1986, s. 85-6).

James Der Derian’ın mükemmel diploması çalışması, bir soybilimcinin hesabının neye benzediğini çok açıkça göstermektedir. Der Derian, aşağıdaki yorumu yapar:

Bu, tarihsel araştırmanın da desteklediği, muayyen diplomasinin kökenlerinin geçmiş ilke ve uygulamalarından çok diplomasinin mevcut durumu ve ihtiyaçları tarafından tanımlandığı şüphesi üzerine hareket etmek anlamına gelir... Bu durum, diplomasiyi derli toplu bir şekilde bugünü yaratan geçmişin göz önüne sürülen hikâyesi olarak okuyan geleneksel diplomatik tarihçilerin kesinliğini yeniden üretmeyecektir... fakat bugünün geçmişe doğru izdüşümünü yapmak için, gelişim yasalarını keşfetmek ya da tek *telos* istikametinde aralıksız bir hareket serdetmek tarihi istismar etmek olur (1987, s. 3).

Merkezi olarak, onun hesabı, ayrı bir disiplinin oluşumundan önce ele alınan uluslararası ilişkiler hakkındaki yazıların çoğuna yansıyan bir olgu olan diplomatik pratiğin, ipsiz sapsız diploması pratiği tarafından nasıl sürdürüldüğünü ve teşkil edildiğini gösterir.

Uluslararası kurama soybilimsel bir yaklaşımı adapte etmek neyi içerir? Richard Ashley, soybilimsel tutumun birbiriyle örtüşen beş yönünü not etmiştir. İlk olarak, tarihin yapılarını açığa çıkarmaktan uzaklaşma ve ‘yapıya dayatılacak ya da direnç gösterecek tarihsel pratiklerin hareketi ve çatışmaların’ odak noktasına doğru bir kayma söz konusudur ki “... Bu kaymayla birlikte... toplumsal sorgulama, “ne” sorularının değil, “nasıl” sorularının sorulmasındaki odağını bulmak için gittikçe daha hevesli hâle gelir” (1987, s. 409). İkincisi, bütün bir tarih, düzeni üre-

ten tarih bile, çok sayıda iradenin çatışması olarak görülür. Bu bilgiler ışığında, ipsiz sapsız pratikler, “Tarihsel tahakküm tarzlarının üretimindeki çoğul tarihsel pratiklerin disiplin altına alınmasına yönelik kendilerine ait örnek teşkil eden ve tekrarlanabilir stratejileri ve teknolojileri ihtiva edecek şekilde anlaşılmalıdır” (s. 409). Üçüncüsü, soybilimsel bir tutum, ipsiz sapsız pratiklerin nasıl ortaya çıktıkları ve disiplin altına alındıklarıyla özellikle ilgilidir. Bir uygulama alanı içindeki birlik, kimlik ve özerklik talepleri gibi, sınırlar, özellikle sorunlu olarak görülmektedir. Kısacası, akademik disiplinlerin, katiyen özerk ve doğal ya da doğuştan değil de çok sayıda pratiğin sonuçları olarak ve tarihsel olarak oluşmuş gibi görülmeleri gerekmektedir. Bunlar muhtelif tefsirler arasındaki savaş alanlarıdır: “Bir alanın ‘özerkliği’ ve ‘kimliği’, çoklu unsurlar arasındaki güç oyununun bir sonucudur. Birden çok temayı dışlayan, susturan, dağıtan stratejileri aramaya ve o münasebetle de bazı unsurlara diğerleri üzerinde imtiyaz tanımaya, sınırlar dayatmaya ve yalnızca pratik mekânın bu normalleştirilmiş bölünmesini üretecek bir tarzda pratiği disipline etmeye eğilimlidirler...” (s. 410). Dördüncüsü, uygulama öncesinde oluşturulmuş varlıklara sahip hiçbir aşkın özne yoktur. Bunun yerine öznel; “Kavramlar, temalar ve bunların pratik biçimleri arasındaki siyasi iktidar mücadelesi neticesinde ortaya çıkar. Bu anlamda, öznenin kendisi bir siyasal iktidar yarışması mekânı olur” (s. 410). Sonuç olarak, evrensel gerçeklere, saklı özlere, altta yatan yapılar ya da ahlaki zorunluluklara erişim sağlamayı talep eden akademik yaklaşımlar, “Dayatılan düzen biçimlerinin, tahakküm biçimlerinin yorumlanması, üretimi ve normalleştirilmesi ile yakından meşgul olan siyasal pratik olarak, tarihte kendisi aracılığıyla pratiğin disipline sokulduğu ve tahakkümün ilerlediği araçlar olarak görünürler” (s. 410-11).

Bu nedenle soybilimsel bir yaklaşım, hem inışı hem de çıkışı analiz eder. Smart’ın (1986; s. 56-60) altını çizdiği gibi, inış analizi, birlik ve kimlik kavramlarını sorgular ve kesintisiz bir süreklilik ve tarih varsayımına hücum eder. Çıkışın incelenmesi, tarihsel formların nasıl boyun eğdirme ve tahakkümün yalnızca geçici tezahürleri olduğuna bakar. Bunun uluslararası kuram açısından anlamı, disiplinin öz görüntülerini sorgulamasıdır; bu sayede uluslararası kuram net sınırlar ve aşkın kaygılara sahip gelişmekte olan bir söylemsel alan olarak tasvir edilir. Soybilimsel bir perspektiften bakıldığında uluslararası kuram, gerçeği açıklamaya her zamankinden daha yaklaşmış bir dizi serimlenmiş tartışmaya sahip, doğal ve özerk bir disiplin olmak yerine, birbiriyle çeli-

şen bir dizi yorumun birliğini ve kimliğini bu çatışmadaki bir zaferin ürününe borçlu olan tarihsel bir tezahürü olarak görünür. En önemli, soybilimsel analiz, dikkatimizi disiplinin kendisinin anlattığı disiplin resminin üzerine çeker. Tartışmalara hâkim olan uluslararası kuramın öz görüntüsü nedir? Disiplinin tarihinin sunuluş şeklinde hangi varsayımlar gizlidir? Uluslararası kuramın nizamında hangi sesler susturulmuş ve hangileri marjinalleştirilmiştir? Hepsinden önemli, uluslararası kuramın öz görüntülerini hangi siyasal iktidar pratikleri ilham eder?

ULUSLARARASI KURAMIN ON ÖZ GÖRÜNTÜSÜ

Şimdi uluslararası kuramcıların alan hakkında hangi biçimlerde konuşma eğiliminde olduklarına bakacağım. Bu kısımda, uluslararası kuramcıların alandaki tartışmaları nasıl tarif ettiklerine bakmakla ve özellikle de buradaki kilit anlaşmazlıkların ve pozisyonların tasvirine odaklanmakla meşgul oluyorum. Aşağıda verilmiş olan, uluslararası on öz görüntüden bazıları, disiplinin, açıkça diğerlerine göre daha yaygın olarak kabul edilmiş kategorizasyonlarıdır fakat her biri disiplinin birer tipolojisi ya da disiplinde ‘kilit’ tartışmalar ve pozisyonların neler olduğunu telaffuz etme biçimi olarak kullanılmıştır. Her iki durumda da neyin susturulduğuyla ya da uygunsuz olarak telaffuz edildiğiyle, belirli bir kategorizasyonun iddialarını yinelemekten daha fazla ilgileniyorum.

Uluslararası Kurama Karşı Siyasal Kuram

Uluslararası kuram hakkındaki bu düşünme biçimi, genellikle İngiliz Okulu Ekolü’nün (Bunun kesin bir ifadesi için, bk. Bull, 1977) bu konu ile ilgili yaklaşımını benimseyenler arasında özellikle önemli olmuştur. Bu argümanın en iyi ifade edilmiş biçimi Martin Wight’ın 1966 tarihli etkili bir makalesinde yer almıştır. Burada Wight, “devlet hakkında spekülasyonla ilgilenen” (s. 18) siyasal kuramın aksine, uluslararası kuramı şöyle tarif eder: “devletler toplumu ya da milletler ailesi ya da uluslararası topluluk hakkında bir spekülasyon geleneği” (1966, s. 18). Wight’ın argümanı, herhangi bir uluslararası kuramın söz konusu olamayacağı hakkında değildi; bilakis o, siyasal kuramın başarılarına rakip olabilecek hiçbir uluslararası kuram camiası olmadığını söylüyordu. Bir uluslararası kuram camiasının yirminci yüzyıldan önce var olmadığını belirtmişti,

yanı sıra var olan uluslararası kurama da “entelektüel ve ahlaki yoksulluk” damgasını vurmuştu (s. 20). Wight, bunu siyasal kuram için mevzi noktası olan devletin hâkimiyetine yormaktadır. Devletin hâkimiyeti, devletin ötesine geçerek, dünya toplumu ya da devlet çerçevesi dışında haklara sahip olan bireyler gibi kavramları düşünmeyi zorlaştırmıştır. Dahası, uluslararası kuram, ilerlemeye olan inancın egemen olduğu bir çağa pek uymamıştır. Her şeyden önce Wight, uluslararası kuramdan söz etmenin yerel siyasal kuramının dilini kullanmayı gerektirdiğini ve bunun da hayatta kalmanın ana endişe olduğu bir âleme uygunsuz olduğunu iddia etmiştir. Bunun yerine Wight, tarih felsefesinin dışında hiçbir uluslararası kuramın olmadığını savunmuştur. Ona göre, “dış politikanın doğasını ve devletler sisteminin işleyişini” en iyi açıklayabilecek olanlar tarihçilerdir (s. 32).

Bu görüşün sorunu, siyasal ve uluslararası kuram arasında yanlış bir ikileme ağırlık vermesidir çünkü bu ikilemde şartlar yalnızca uluslararası kuramın aleyhine ayarlanabilecektir. Roy Jones’un da dikkat çektiği gibi, Wight’ın hiçbir uluslararası kuramın var olamayacağı görüşünün şu şekilde yeniden ifade edilmesi gerekir: “İngiliz Okulu’nda uluslararası ilişkiler kuramı var olamaz çünkü İngiliz Okulu, kendisiyle siyasal düşünce’nin klasik teması arasındaki ilişiyi kesmiştir” (1981, s. 2). Chris Brown’a göre sorun, Wight’ın kullandığı siyaset kuramı tanımında yatmaktadır. Bu, devlete odaklanan dar bir tanımdır; böyle bir tanım, aksiyomatik açıdan uluslararası kuramı küçük bir rol ile sınırlandırır çünkü siyasal kuramın gündeme getireceği türden sorularla baş edemez. Ancak, devlete odaklanmayan ve siyasal kuram ile uluslararası kuram arasında önemli örtüşmeler olduğunu belirten başka siyasal kuram tanımları da vardır. Brown’un dediği gibi: “Uluslararası ilişkiler kuramı, siyasal kuramın uzun zamandır kayıp olan, yakın zamanda canlandırılmış ikizi değil, ayrılmaz bir parçasıdır. Wight’ın hatası, uluslararası kuramı yanlış anlamak değil, siyasal kuramı yanlış karakterize etmektir... Wight’ın siyasal kuram tanımı hayli tartışmalıdır” (1992, s. 6-7). Brown daha sonra, Platon’a göre siyasal kuramın tanımının adalet kavramını kapsamayı gerektireceğini belirtmiştir; Brown’a göre, böyle bir tanımın her biri, adalet sorunlarının farklı yönleriyle uğraşan siyasal ve uluslararası kuramı kaynaştıracaktır. Bu nedenle Wight’ın, hiçbir uluslararası kuram olamayacağı hükmünü doğuran, başlangıç noktası hiç de kendisinin öne sürdüğü gibi ‘doğal’ ya da ‘nötr’ değildir. Bu bakış açısı, siyasal kuramın son derece spesifik bir okumasına bağlıdır ve bu yüzden de sorgusuz sualsiz kabul edilemez. Aksine, bu sonuca yol açan onun, si-

yasetin tarihsel olarak spesifik bir görüşüne dayanan, kendi tanımındır. Kendi görüşünün aksine, siyasal ve uluslararası kuramlar aynı endişeleri ve zorunlulukları paylaşırlar ve siyasal dünyanın farklı yapılarıyla uğraşmalarına karşın aynı kuramsal girişimin parçasıdırlar. Aslında daha radikal (en azından uluslararası siyasetin öz görüntüsü için radikal) bir açıdan bakıldığında, uluslararası kuramın, toplumsal, siyasal, etik ve iktisadi kuram yelpazesinin çok daha geniş bir yönü olduğu ve tüm bunların da uluslararası kuramın yönleri olduğu söylenebilir. Bu açıdan bakıldığında, sosyoloji ve siyaset arasında yaygın olarak kabul edilen ayırım, doğal olarak değil de toplumsal yapılar olarak görülmelidir. R. B. J. Walker'ın (1993) ikna edici bir biçimde gösterdiği gibi, siyasal kuramın ve uluslararası kuramın söylemleri sanki birbirlerinden ayrılmış gibi tanımlanmıştır oysaki, biri diğerini doğal karşılar.

Toplumsal Düşünceye Karşı Kozmopolit Düşünce

Bu kategorizasyon, normatif kuramın gelişiminde özellikle etkili olmuş bir tartışma anlamına gelir. Ancak bu (normatif kuram), oldukça yalıtıcı bir terimdir çünkü normatif olmayan bir kuram gibi bir şeyin var olabileceğini ima eder. Temel ayırım basittir: Toplumcu kuramlar, uluslararası toplumdaki hakların ve ödevlerin taşıyıcılarının siyasal topluluklar olduğunu savunur; kozmopolit kuramlar ise ahlaki argümanların toplumlara değil, bir bütün olarak insanlığa ya da bireylere dayalı olması gerektiğini savunur (Brown ve Hoffman arasındaki tartışma için, bk. Brown, 1987, 1988; Hoffman, 1988a). Bu konumlanmalar arasındaki tartışma, hem normatif uluslararası kuramı geliştirmek için hem de uluslararası kuramı diğer disiplinlerdeki benzer tartışmalarla, özellikle de ahlak felsefesiyle ve toplumsal ve siyasal kuramla bağlamak için hatırı sayılır bir alan açmıştır. Bu durum, uluslararası kuram ile başta Walzer (1980), Barry (1979) ve Rawls'ın (1971) eserlerinde olmak üzere, felsefe ve sosyal bilim literatürleri arasında daha geniş bağlantı kurmak için kozmopolit/ toplumcu tartışmasını açıkça kullanan Brown (1992), Beitz (1979), Nardin (1983) ve Frost (1986) gibi yazarların eserlerinde en belirgin hâliyle ortaya çıkmıştır.

Bu kategorizasyonun asıl sorunu, uluslararası kuramın büyük çoğunluğunun sanki o hiç var olmamış gibi yoluna devam etmiş olmasıdır. Bu disiplinin Birinci Dünya Savaşı'nın hemen sonrasında ayrı bir konu olarak ortaya çıkışından beri temel itkisi özerk bir uluslararası siyaset kuramı yaratmak olmuştur. Bu uluslararası kuramın (çağdaş ahlak felsefesinin

deki kalın kafalı tartışmalar şöyle dursun), toplumsal ve siyasal kuramın diğer referans noktalarından ayırmış gibi davranmasını gerektirmektedir. Realizmin, pratik ve bilimsel bilgiyi vurgulayan ve bunun sonucu olarak da normatif kuramı küçümseyen hâkimiyeti, bu eğilimi daha da ileriye taşımıştır. Realistlere göre; zorunluluk, düzenlilik ve tehlike içeren uluslararası siyasal alan ahlak felsefecilerine hiç uygun değildir. Ahlak dersi vermenin yeri, iktidarın sınıfları ya da koridorları değil, minberidir. Normatif kaygıları ciddiye almak en iyi ihtimalle uluslararası ilişkilerin *gerçek* doğası hakkında öğrencileri yanlış yönlendirmek, en kötü ihtimalle de ulusal felaketi istemek sonucunu doğuracaktır. Bu bakış açısının üç sorunu vardır: Birincisi, normatif olmayan kuramın mümkün olduğuna dair örtük bir varsayıma dayanmaktadır; ikincisi, 'siyasal' ve 'uluslararası' olanın, katıyen toplumsal dünyayı düşünme biçimlerimizin ürünü olmadığını, herhangi bir şekilde doğal kategoriler olduğunu varsayar ve son olarak da realizmin, ahlaki ilkeleri zımnen de olsa zaten benimsemediğini varsayar. Bu son nokta hakkında, Kennan, Morgenthau ve Niebuhr gibi bazı klasik realistlerin uluslararası alandan bazen ahlaki muhakeme için uygunmuş gibi söz ettiklerinin hakkını teslim etmek daha adil olacaktır. Fakat bu yazarlar, aynı zamanda siyasi mülahazaların üstünlüğünden bahsetmişler ve ahlaki bir dış politikanın tehlikelerine karşı uyarılarda bulunmuşlardır. Bundan başka, pratik realizmin bu gerginliği etkili olmuşsa da normatif muhakemeye kesinlikle hiçbir yer bırakmayan daha teknik bir gerçekçilik baskın gelmiştir. Morgenthau gibi yazarlar, kendi yazılarının farklı yerlerinde bu konulardan her birini benimsemişlerdir fakat bana göre analizlerinin merkezinde yatan, teknik realizmdir. Bu egemen görüş, en güçlüsü de Chris Brown'dan (1992) gelmiştir, son zamanlarda sürekli olarak saldırıya maruz kalmıştır.

Her şeye rağmen, kozmopolit/ toplumcu tartışması ahlaki ve etik kaygıları analizimizin merkezine yerleştirdiği için zorluk çıkarır. Disiplinin bilimsel yaklaşımlara odaklanması, -meli/-malı türü soruların kaygılarından kaçınmasını sağladığından ayrıca, politika uygunluğuna odaklanması yüzünden problematiktir. bu durum problematiktir. Politika analistleri, bugünün sorunlarına, ederi siyasi riske göre hesaplanan ve değerlendirilen cevaplar istedikleri zaman uluslararası kuram nasıl yola çıkabilir? Kozmopolit/ toplumcu tartışmasının uluslararası kuramın marjinalleşmesiyle sonuçlanmasından endişe duyulmaktadır. Daha da önemlisi, bu tartışma gerçekten de oldukça dar bir hâl almıştır çünkü kendileri de denklemin dışında bıraktıkları şey yüzünden saldırıya ma-

ruz kalan felsefe ve siyasal kuram içindeki tartışmalara dayanmaktadır. Bu bağlamda, kozmopolit/ toplumcu tartışma bu ayrıcalıklı anlatıların içindeki kategorilerin ve konseptlerin inşa edilmiş doğasına bakılmaksızın yalnızca diğer disiplinlerde işe yaramaya riayet etmektedir yani uluslararası sorular, siyaset kuramından türetilen terimler cinsinden tanımlanır ve cevaplanır. Nitekim önceden tespit edilmiş olmamakla birlikte, normatif uluslararası kuramdaki tartışmalar çoğu zaman beyaz, Batılı, varlıklı erkeklerin kaygıları gibi görünürler. Bir kere diğer hak veya referans noktası tanımları çerçeveye dâhil olduğunda, kendilerine atfedilen analitik ağırlığı artık taşıyamazlar. Bu nedenledir ki, farklılıkları çözmek için bağımsız bir zemin olmadığından toplumcular ile kozmopolitler arasında anlaşma sağlanması çok zor, belki de imkânsızdır. Son olarak, bu geniş kampların her birinde muazzam vurgu farklılıklarının ve buna tekabül eden bir dizi çok ciddi zayıflıkların var olduğu açıktır. Fakat esas olarak tartışmanın çerçevesi, bizzat kendileri toplumsal olarak inşa edilmiş ve bu yüzden sorgulamaya açık terimler içinde belirlenmiştir. Oysaki bu alandaki çalışmanın sahip olduğu önemli bir gücün altını çizen tam da bu olgunun kendisidir: Benim kanaatime göre, uluslararası kuramı felsefedeki ve diğer toplumsal bilimlerdeki gelişmelere bağlayan herhangi bir şey memnuniyetle karşılanmalıdır. Sorun, uluslararası kuram kategorizasyonunun, uluslararası kuram olarak geçinen fikirlerin çok küçük bir kısmına karşılık gelmesidir ve bu nedenle, normatif kuramı daha da marjinalleştirme riski taşımasıdır.

Üç Gelenek

Martin Wight'ın üçlü kategorizasyonu, 'İngiliz' uluslararası kuramının gelişmesinde özellikle etkili olmuştur. Orijinal olarak 1950'li yıllarda Aslen London School of Economics bünyesinde bir dizi konferans olarak verilen ve ölümünden uzun yıllar sonra yayımlanan (Wright, 1991) Wight'ın üç uluslararası kuram geleneği, uluslararası ve siyasal kuram arasındaki kesişme noktasında çalışanlar ve Wight gibi, şimdiye dek (daha önce belirtildiği gibi) mevcut olmayan bir uluslararası kuram çeşidi oluşturmaya çalışanlar arasında hâkim gelenek kategorizasyonu olmuştur. Wight'ın mirası, inanılmaz miktarda (68 sayfalık bir broşür ve yarım düzine fasıl ve makale) yazmış olmasına rağmen, Hedley Bull'un da belirttiği gibi (1976, s. 101), onun gibi hayattayken çok az şey yayımlamış biri için hayret vericidir. Oysa derslerine katılanlar ve daha

sonra onunla birlikte Uluslararası Siyaset Kuramı İngiliz Komitesi'nde çalışanlar için şüphesiz özellikle derin bir miras bırakmıştır.

Wight'a göre uluslararası kuramcılar; realistler, rasyonalistler ve devrimciler ya da Makyavelistler, Grotiusçular ve Kantçılar olarak da bilinen üç geleneğe ayrılabilir. Birinci grup, uluslararası siyaseti, anarşik bir doğaya sahip herkesin herkese karşı potansiyel bir savaşı olarak görmüştür; ikinci grup bunu, devletler toplumunun ve davranış kurallarının da var olduğu ve gözlemlendiği karma bir çatışma ve iş birliği alanı olarak görmüştür; üçüncü grup ise uluslararası siyaseti gerçekten kendisi hesabına uluslararası devletler toplumunun aşılması gerektiği insanlık (*civitas maxima*) ile ilgili gibi görmüştür.

Bu kategorizasyonun başlıca üç sorunu vardır: Birinci sorun, uluslararası siyasal kuramı bölmenin başka yolları olmasıdır; Michael Donelan (1990) beş gelenek listelemişken (doğal hukuk, realizm, fideizm, rasyonalizm ve tarihselcilik) Nardin ve Mapel (1992), uluslararası etik hakkında düşünmenin on iki yolunu önerirler. Bu, yalnızca bir semantik meselesi olmanın ötesinde hangi farklı konumların var olduğu sorusudur.

İkinci sorun, pek çok bilim adamının ve şüphesiz en büyük siyasi düşünürlerin hiçbir geleneğe kolayca uymamasıdır. Bu nedenle, sahte bir birlik duygusu yaratılır ve nüanslar ve incelikler kaybolur. Elbette, her kategorizasyonda bu sorun söz konusudur fakat bu, Wight'ın durumunda özellikle dikkat çekicidir; Wight'ın derslerini verdiği günden bu yana ortaya çıkan siyasal düşünürlerin kapsamlı bir şekilde yeniden değerlendirilmesiyle daha ivedi hâle getirilen bir sorundur. Hedley Bull'a göre (1978, s. 111) Wight'ın kategorileri onlara verilen ağırlığı taşımamaktadır. Timoty Dunne (1993, s. 312-13) savunmasında, Wight'ın, düşünürleri kategorilere yerleştirmedeki zorluğun farkında olduğunu belirtmiştir. Wight'a göre, "Uluslararası kuramdaki en büyük siyasal yazarların hemen hemen hepsi, gelenekleri bölen sınırların iki tarafını da idare etmektedir" (1991, s. 259). Ancak Bull'a göre, uluslararası siyaset düşüncesinin çoğunun üç gelenek içindeki ve arasındaki tartışmayla ilişkili olup olmadığı şüphelidir: "Bir noktada, Wight'ın tarif ettiği tartışma gerçekten var olmuş bir tartışma olmaktan çıkar ve onun icat ettiği bir tartışma hâline gelir; işte bu noktada, Wight'ın çalışması artık düşünceler tarihindeki bir egzersiz değildir, tıpkı hayali bir felsefi sohbetin sergilenmesinin de mümkün olmadığı gibi" (1976, s. 111). Sorun, hayali felsefi sohbetlerin yararsız olması değildir. Aslında Michael Donelan, yaptığı son çalışmada (1990) bunları iyi yönde kullanmıştır. Sorun, aslında düşünürlerin uluslararası kuramdaki merkezi sorunların

birçoğuyla başa çıkmak amacıyla ifade etmedikleri görüşlerinden dolayı Wight'ın onlara, bu sebeple suçu yükleme ihtiyacıdır/isteğidir.

Son sorun üç gelenek arasındaki tartışmanın çözüme kavuşturulup kavuşturulamayacağı ya da bu tür bir kategorizasyonun son tahlilde göreceli olup olmayacağıdır. Dunne, her birinin tarihsel pratikte çeşitli zamanlarda egemen olma eğilimi gösterdiği anlamında, üç geleneğin etik açıdan çok, tarihsel açıdan göreceli olarak görülmesi gerektiğini ileri sürer fakat aynen toplumsuluk ve kozmopolitlik arasında olduğu gibi, her biri için harici olan ama hepsi için harici olmayan gelenekler arasında karar vermenin hiçbir dayanağı olmadığından sorun varlığını sürdürür. Yani demek istediğim, üç geleneğin üzerinde anlaştığı hiçbir ölçütün olmadığı ve her geleneğin kendine ait ve farklı bir değerlendirme ölçütüne sahip olduğudur; hakikat iddialarını değerlendirmek için geleneklerin hepsinin dışında yer alan hiçbir temel yoktu. Alan James (1982, s. 118), onu, belirsizliğe yer bırakmayacak bir şekilde, Makyavelist ya da realist geleneğe yerleştirmişse de Wight'ın kendisi, Grotiusçu ya da rasyonalist geleneğe sımsıkı bağlıydı. Oysaki Wight'ın temel kaygısı, birinin haklı olduğunu kanıtlamak değil, üçü arasındaki tartışmayı merkezi öneme sahip olarak görmeyi ve ayrıca uluslararası ilişkileri anlamının her üç gelenekle de ilgilenmeyi gerektirdiğinin farkındaydı. Hakikat, geleneklerden herhangi birinin değil, bunlar arasındaki diyalogun özneliğiydi. Bu çıkarımın akla getirdiği bariz sorular ise şunlardır: “Hangi diyalog?” ve “Acaba herhangi bir diyalog başka bir diyalog kadar iyi midir?” Bununla ilgili sorun, elbette, herhangi bir konuda her bir geleneğin argümanları arasında seçim yapmanın gerekçesi, harici bir temelin yokluğunda, ilgili kişinin değerlerine ve inançlarına dayanmak zorundadır. Örneğin Wight'ın durumunda bu, onun Hristiyan inançlarının Kantçı ya da devrimci geleneğe karşı bir ön yargıya yol açıp açmadığı üzerinde bir tartışmaya yol açmıştır. O hâlde, bu üç gelenek, analistin ‘seç ve karıştır’ yapabileceği bir dizi kuram ile bizi baş başa bırakmıştır. Eğer gelenekler, bahsedilen düşünürlerin, düşündüklerinin doğru yansımaları olmazsa bu sorun karmaşıklaşır; o zaman da totoloji tehlikesiyle karşı karşıya kalınır. Asıl sorun X düşünürün, Y geleneğine tam olarak uyup uymaması değil, uluslararası kuramda kullanılan çeşitli gelenekler arasından bizim nasıl seçim yaptığımızdır.

Üç ‘Büyük Tartışma’ Dalgası

Bugün, uluslararası kuramın gelişmesini sağlayan karakterizasyon (genellikle ilerleme fikrine bağlı olan), önceki kuramlara göre çok daha geniştir ve kronolojik gelişim görüşünü temel alır. Böyle bir perspektif, belirli bir

kuramsal pozisyon diğer rakip görüşler üzerinde egemenlik kurduğunda, disiplinin tarihini hegemonik düşünceler arasındaki geçiş dönemlerine, 'büyük tartışmaların' damga vurduğu aşamalara bölme eğilimi göstermiştir.

Ayrı bir disiplin olarak uluslararası ilişkilerin 1919'da David Davies tarafından Abersytwyth'te, Woodrow Wilson Kürsüsü'nün kurulmasıyla başladığı varsayımından hareketle, bu tür açıklamalar uluslararası kuramın gelişmesinde genellikle üç ana aşamadan bahsederler. John Vasquez'in de belirttiği gibi: "Uluslararası ilişkiler araştırmasının yirminci yüzyıldaki tarihi, kabaca üç aşamaya ayrılabilir: idealist evre, realist gelenek ve 'davranışsal başkaldırı' (1983, s. 13). Yaygın bir şekilde atıfta bulunulan bir genel açıklamasında egemenlik dönemlerini betimlemek için taslak hâlindeki tarihlerden hareketle Hedley Bull aynı kategorizasyonu benimser. Ona göre, "Kuramsal faaliyetin üç ardışık dalgasını ayırt etmek uluslararası ilişkiler kuramının gelişim aşamalarının aydınlatılmasında/görülmesinde yardımcı olacaktır: 1920'lerde ve 1930'ların başında ağır basan 'idealist' ya da ilerici doktrinler, bunlara tepki olarak 1930'ların sonunda ve 1940'larda geliştirilen 'realist' ya da muhafazakâr kuramlar ve kökenleri önceki kuram türlerinin her ikisinin de dayalı olduğu metodolojilere olan memnuniyetsizlikte yatan 1950'lerin sonu ve 1960'lı yılların 'sosyal bilimsel' kuramları" (1972, s. 33).

İdealizm, realizm ve davranışçılık arka arkaya disipline hâkim olduklarına göre geçiş dönemleri üzerine odaklanılması da normaldir; bu nedenle, literatür iki 'büyük tartışmaya' referanslarla doludur. Bunlardan ilki, idealizm ile realizm ve 1950'lerin sonu ile 1960'larda idealizm ile davranışçılık arasındaydı. Daha yakın bir zamanda, bazı akademisyenler üçüncü bir 'büyük tartışmadan' bahsetmişlerdir ancak bu üçüncü büyük tartışmanın elebaşlarının kimler olduğuyla ilgili farklılıklar vardır. Maghooori ve Ramberg (1982), konunun gelişiminin yukarıda özetlenen kronolojik tefsirini kabul etmekle birlikte, devlet merkezli realistler ile uluslarüstücüler arasında gelişen üçüncü bir tartışma tespit ederler. Bu sayede (genellikle idealistlerin ve davranışçıların dâhil olduğu) bu ulusüstücüler uluslararası siyasette merkezi bir rol üstlenen başka aktörler görürler. Öte yandan, Yosef Lapid (1989), üçüncü tartışmayı (daha önce egemen olmuş tüm kuramları karakterize eden) pozitivism ile pozitivismin merkezi varsayımlarına meydan okuyan görüşlerin koleksiyonu olan postpozitivism arasında bir tartışma olarak nitelendirir.

Arend Lijphart'a göre (1974a ve 1974b), ilk üç kuram dalgası ve bunların arasındaki iki 'büyük tartışma' en iyi şekilde Thomas Kuhn'un paradigma konseptinin toplumsal bilimdeki örnekleri olarak anlaşılabilir. Lijphart, ikinci "büyük tartışma"nın birinciden çok daha önemli olduğunu

savunur çünkü ikinci tartışma, realizm ile idealizm arasındakinden daha köklü bir anlaşmazlık içerir. Kendisinin de belirttiği gibi, hem realizm hem de idealizm, ikinci tartışmada bilimsel paradigma tarafından karşı çıkılan geleneksel paradigmanın birer parçasıydı (1974a, s. 20). Dolayısıyla, önce idealizmin, sonra realizmin ve ardından davranışçılığın egemen olduğu kronolojik dönemler Kuhncu normal bilim dönemleriydi. ‘Büyük tartışmalar’ ise paradigma krizi zamanlarını simgeliyordu (1974b, s. 54-9).

Uluslararası kuramın gelişimini bu şekilde karakterize etmek çok sayıda sorunu beraberinde getirir. İlk zorluk çok sayıda hususu içerir ve Kuhn’un paradigmalara hakkındaki çalışmalarıyla da ilgilidir. Bir sonraki bölümde görebileceğimiz gibi, bu çalışmalar uluslararası kuramdan bahsetmenin yaygın bir yolu hâline gelmiştir. Uluslararası kuramda paradigma konseptini kullanmanın sorunları hakkında burada yaptığım yorumlarım belli ki diğer kullanımlar için de geçerli olacaktır. Fakat Lijphart’ın bakış açısı, başlamak için özellikle uygun bir yerdir çünkü hem Kuhn’un ‘normal bilim’ üzerine yaptığı yorumları hem de paradigma krizi ve paradigma değişikliği üzerine çalışmalarını şüpheye yer bırakmayacak bir şekilde içerir (Kuhn, 1970a). Buradaki esas zorluk, Kuhn’un bilimsel ilerleme versiyonunun kendisine bilimsel felsefenin içinde hararetle karşı konulmuş olmasıdır fakat uluslararası kuramdaki kullanımı ondan sanki sorunsuzmuş gibi bahsetme eğilimindedir. Bariz sorunlardan yalnızca birini anmak gerekirse: Kuhn’un paradigmadan neyi kastettiği oldukça muğlaktır. Margaret Masterman’ın (1970, s. 61-5) belirttiği gibi Kuhn, terimi, yirmi bir farklı şekilde kullanmaktadır. Fakat buna Kuhn’un çizdiği bilimsel etkinlik resmi üzerindeki büyük tartışmaların da eklenmesi gerekir (İyi bir başlangıç noktası için, bk. Lakatos ve Musgrave’deki (1970) denemeler). Kuhn’un çalışmalarını kullanmanın yaratacağı ikinci sorun onun argümanının ‘protobilimlere’ ve sanat ve sosyal bilimlere değil yalnızca ‘olgun’ bilimlere uygulanmış olmasıdır. Üçüncüsü, Kuhn’un herhangi bir sosyal bilim uygulaması üzerinde, herhangi bir bilim uygulamasında sahip olduğundan çok daha fazla etkiye sahip olan argümanı kesinlikle kilit bir sorunu da beraberinde getirmektedir. Bu Kuhn’un bir rölativist olup olmadığı sorusudur; bu soru ise Kuhn’un ‘gerçeklik’ kavramından bahsettiğinde kastettiği şey anlamına gelir. Kuhn’un, bir rölativist olduğunu ima etmek (1970b, s. 259-66) ile paradigmaların kendisine karşı test edilebileceği bir gerçek var olduğu için rölativist olmadığını savunmak (1970a, s. 205-7) arasında çok ince bir çizgide yürüdüğüne dikkat etmek dışında bu konu, başka bir tartışma konusudur.

Şu iki ifadeyi konuyla ilgili derin suların birer örneği olarak da düşünebilirsiniz: “Normal bilim yapbozunun çoğu, doğrudan doğruya

doğa tarafından takdim edilir... Bana göre bilimsel gelişme, biyolojik evrim gibi, tek yönlü ve geri döndürülemezdir.” (Kuhn, 1970b, 623-4); “Sanırım, ‘gerçekten orada’ gibi ifadeleri yeniden inşa etmenin hiçbir kuramdan bağımsız yolu yoktur, bir kuramın ontolojisi ile onun doğadaki ‘gerçek’ muadili arasındaki bir eşleşme kavramı artık bana prensipte yanıltıcı olarak görünmektedir... Kuramların intikalinde, ontolojik gelişmenin hiçbir ahenkli yönünü göremiyorum” (Kuhn, 1970a, s. 206). Doğal bilimlerde bu konuyla ilgilenmenin yaratacağı sorunlar ne olursa olsun, ‘gerçeklik’ kavramının niteliksel olarak farklı açılardan görülebileceği uluslararası kuramda bunun daha köklü sorunlara neden olacağı açıktır. Gerçeklik bilim adamları için bir sorun ise, toplumsal olarak inşa edilmiş bir gerçeklik kavramı ilave etmenin tartışmaya ne gibi etkileri olabileceğini de hesaba katmalısınız. Örneğin, toplum, aile ya da erkeklik gibi terimlerin anlamlarını düşünün. Kısacası, bizim gerçeklik kuramlarımız onu başka şekillerde görse bile, eğer Kuhn bir gerçeklik kavramına başvurularak rölativizmin önüne geçilebileceğini düşünüyorsa, kuramlarımızın kendilerinin o gerçekliğin kurucuları olduğu bir gerçeklikle uğraşmak çok daha sorunlu olacaktır; Kuhn’un, argümanlarının yalnızca, doğal ya da onun adlandırdığı şekliyle, olgun bilimlere uygulanabileceği görüşü de bundan dolaydır.

Kuhn’un çalışmasının kullanılmasıyla ilgili sorunlara ek olarak, uluslararası ilişkiler disiplinini Bull/Vasquez/Lijphart tarzında sunmanın beraberinde getireceği başka zorluklar da vardır. Birincisi, süreci klinik açıdan gerçekte olduğundan çok daha kesin hâle getirmesidir. Bu anlamda kronoloji, çok caziptir ancak bir o kadar da yanıltıcıdır. Uluslararası kuram üç aşama boyunca, vites değiştiren bir araba misali, böylesine zahmetsizce hareket etmemiştir. Olayların böyle bir versiyonu, rakip yorumlar arasındaki tüm tartışmaları ve çatışmayı susturur ve madalyayı baskın gelen sese verir. İşte bu nedenle olayların kronolojik versiyonu çok basittir ve fazlasıyla temiz ve düzenli bir kuramsal gelişim versiyonu sunar; sanki tüm realistler budalalıklarının aniden farkına varmış, günahlarından vazgeçmiş ve derhal yeni kurama dönmüş gibidirler.

İkinci bir sorun ise paradigmalardan olayların bu versiyonunun kastettiği kadar birleşmiş olmaktan çok uzak olmalarıdır. İdealist ya da realist kamp, geniş bir kuramsal pozisyon çeşitliliği içerir ve kuşkusuz ortak bir görüş, varsayım kutusunun içine sığmaya zorlanamaz. Ortak temaları vur-gulamanın sonucunda çeşitlilik ve karmaşıklık küçümsenmiş olur. Bunun sonucu ise kuramsal gelişmenin temiz geçiş noktalarına ve ortak manifes-

tolara sahip, basitleştirilmiş, hatta basite indirgenmiş bir versiyonu olur. Bu da aktüel kuramsal gelişmeye yönelik hatırı sayılır ölçüde şiddet anlamına gelir ve olaylara, katılımcıların değil gözlemcinin mantığını dayatır. Buna ilişkin bir zorluk, Newton'un varisinin Einstein olmasına çok benzer şekilde, devrik kuramların eriyip gitmesiyle birlikte, kronolojinin kuramsal ilerlemeyi dayatmasıdır. Bu, uluslararası kuramla ilgili bir ifade olarak tamamen yanlıştır. İdealist düşünce dediğimiz şey çağdaş kuramsal tartışmalarda hâlâ güçlüdür ve realizm, muhtemelen hâlâ disiplinin öğretimine hâkimdir. Uluslararası gerçeklikte, hiçbir yorumun diğer bir yorumun yerini almadığı, bu anlayışların birbirine rakip anlayışlar olduğu, olayların bu yorumunda özetlenen düşünce kolları tarafından görülmelidir.

Bundan başka bir de bu uluslararası kuram karakterizasyonunun neyi ihmal ettiği sorusu vardır. İdealist/realist/davranışçı ilerleme, aslında dar ve özellikle siyasi bir uluslararası kuram okumasıdır. Mesela sınıf, etnisite ya da toplumsal cinsiyet bu öz görüntünün neresindedir? Gelişmekte olan ülkelerin meseleleri bu ölçütün neresinde bulunmaktadır? Esasında bu uluslararası kurama Batılı/beyaz/erkek/muhafazakâr bir bakış açısıdır.

Sonuçta, 'büyük tartışmalar' bu olaylar versiyonunda fazlaca abartılmıştır. Hiçbir 'tartışma', gerçekten bir tartışma değildi; bilakis, hangi sesin duyulacağına siyasal ya da sosyolojik faktörlerin belirleyici olmasıyla, her biri gerçekten yalnızca bir dizi inanç ifadeleriydi. Realizmin idealizme karşı 'zaferini' bir tartışma olarak okumuyorum; gelenekçi/davranışçı tartışmasının da fazla ışık saçtığını düşünmüyorum. Aslında, bu ikinci 'tartışma' bu uluslararası kuram anlayışının ne kadar sınırlı olduğunu göstermektedir. John Vasquez'in (1983) gösterdiği gibi, gelenekçiler ve davranışçılar arasındaki, kuramla ilgili değil metodolojik sorularla sınırlı bir tartışmaydı. Örneğin Bull ve Kaplan gibi ana aktörler, farklı yöntemleri kullanarak da olsa, hemen hemen aynı dünyayı görmüş ve onu benzer yollarla izah etmişlerdir. Uluslararası ilişkiler dünyasına (ontolojisine) benzeyen bir görüşü paylaşmışlar ve devletler arası ilişkilerde benzer süreçlerin işlediğini görmüşlerdir. Bununla birlikte Bull, çalışmalarını geleneksel yöntemlerle yürütürken Kaplan aynı sonuçlara 'bilimsel' dili kullanarak erişmiştir. Gerçi, ontolojik olarak onların belli başlı uluslararası ilişkiler kuramları esas itibariyle özdeştir. Bu bağlamda, Lijphart tarafından ikinci 'büyük tartışma'nın birinciden daha temel olduğunun iddia edilmesi çok yanlış olmuştur; ben ise tam tersini söylemek istiyorum çünkü birinci tartışma, toplumsal gerçekliğin doğasına ilişkin çok daha temel sorularla uğraşıyordu.

Paradigmalar Arası Tartışma

Temel metinler ve okuyucular için organizasyon şeması (Little ve Smith, 1991; Olson ve Groom, 1991; Mc Grew ve Lewis, 1992; Viottili ve Kauppi, 1993) ve çağdaş uluslararası kuramın pek çok çalışması için başlangıç noktası (örnek için bk. Holsti, 1985; Hoffman; Whitworth, 1989) olan uluslararası kuramın bu karakterizasyonu 1980’li yılların ortalarından beri etkili olmuştur. İlk olarak Michael Banks (bk. 1984; 1985) tarafından benimsenmiş olan bu kategorizasyon, davranışsal ‘devrimin’ ertesinde uluslararası kuramdaki duruma işaret etmektedir. Bu bağlamda, 1980’lerin başlarından itibaren uluslararası kuramın durumunu tasvir etmektedir ve uluslararası kuramcılarının çoğunun ortak aklı hâline gelmiştir. Temel argümanı gayet basittir.

Geleneksel olarak uluslararası kurama ardışık baskın paradigmalar (idealizm/realizm/ davranışçılık) damgasını vurmuşken, 1980’li yılların başından itibaren hiçbir yaklaşım literatüre hâkim olamamıştı. Bunun yerine, her biri (aynı uluslararası siyaset olmamakla birlikte) uluslararası siyasete dair nispeten tutarlı ve mantıklı bir açıklama sunan üç alternatif açıklama vardı. Üç ana paradigma, realizm/neorealizm, liberalizm/küreselcilik/çoğulculuk ve Neomarksizm/yapısalcılık olarak sıralanabilirdi. Neorealizm, genellikle yapısal realizm olarak da adlandırıldığından ve hem dünya toplumu (Burton,1972) hem de küreselleşme (Scholte, 1993) yaklaşımları çoğulculuk ve Neomarksizm arasına tam oturmadığından, bu etiketler açık bir biçimde sorunludur; gerçekten de Holsti (1985, s. 11-12), realizmin iki alternatifi olarak dünya toplumunu ve Neomarksist açıklamaları görmektedir.

Her şeye rağmen, birbiriyle rekabet hâlinde üç ana paradigma içerecek şekilde bir uluslararası kuram görüşü bu hâliyle savunulabilir ve disiplinde mevcut olan çeşitli kuramları öğrencilere tanıtmak için mükemmel bir nitelik arz eder. Buna uygun olarak, her bir paradigmayı şu gibi sorulara verdikleri cevaplar açısından özetlemek mümkündür: “Ana aktörler kimlerdir?”, “Uluslararası siyasette ana konular nelerdir?”, “Uluslararası toplumda iş başındaki ana süreçler hangileridir?” ve Başlıca sonuçları nelerdir?” Açıktır ki, her bir paradigma bu sorulara farklı yanıtlar verir, böylece öğrenci uluslararası siyasete dair üç farklı izahat elde eder. Bu aşamada, iki can alıcı soru ortaya çıkar: Birincisi, “Paradigmalar uyumlu mudur?” ve ikincisi, “Hangisi doğrudur?” Bu soruların cazibesi, savaş ve barış ile uğraşan realizm, içinde devletlerin ve devlet dışı organizasyonların aktif olduğu uluslararası rejimlerin yönetimi ile uğraşan liberalizm ve küresel yoksulluk ve kalkınma meseleleri ile uğra-

şan Neomarksizm ile birlikte her birinin, uluslararası siyasetin farklı bir yönüne ait görüş sunduğunu söylemesidir. Böylelikle hangisinin doğru olduğu sorusunun önüne geçilmiş olmaktadır zira her biri, uluslararası ilişkileri alanında uğraş verdikleri açılardan “doğru”dur. Paradigmalar arası tartışma kavramını kullanan Michael Banks ve diğerlerine göre, bunun ana avantajı uluslararası ilişkiler için üç yorum sunması ve bunlar arasında bir tartışmaya davet etmesidir.

Çağdaş uluslararası kuramın hâkim öz görüntüsü hakkında üzerinde durulması gereken çok sayıda nokta vardır. Birincisi ve daha öngörülebilir olanı, üç paradigma arasındaki bölünmelerin tartışmaya açık olduğudur. Bu üç görüş, kategorizasyonun dayattığı kadar farklı olmaktan uzaktır. Benzer şekilde, bölünmelerin içinde her paradigmanın etiketinde ima edilenden çok daha fazla çeşitlilik mevcuttur. Fakat birbiriyle örtüşen argümanların mantıksal çekirdeklerini saflaştırmaya yönelik bu tür herhangi bir girişimde karşılaşılabilecek olan şey budur ve bu nedenle, esas olarak, çeşitli duruşlara ait temel iddiaların doğru temsil edilmesi meselesi olarak görülmelidir.

İkinci bir sorun da uluslararası kuramın bu üç paradigmaya bölünmesinin uluslararası kuramı oluşturan öğelerin belirli bir görünümünü yansıtıyor olmasıdır. Özetle, uluslararası siyasi ve iktisadi faaliyetin büyük bir kısmı paradigmalar arası tartışmanın dışında bırakılmıştır. Holsti’ye göre, bir uluslararası kuram paradigması üç meseleyle ilgilenmek zorundadır: savaşın nedenleri (‘varlık sebebi’); temel aktörler ve dünya sisteminin/ devletler toplumunun imgeleri (1985, s. 7-8). Basitçe ifade etmek gerekirse, bu, pek çok şeyi uluslararası kuramın dışında bırakır ve geleneksel olarak savaşa odaklanmış olan kuram realizm olduğundan herhangi bir paradigmalar arası tartışmayı realizm için avantajlı hâle getirir. Bu nedenle, disiplini bu üç paradigmaya bölmek gerçekten uluslararası kuramdan sayılanları kısıtlamakta ve diğer birçok yorumu susturmaktadır. En önemlisi, Holsti’nin ana hatlarıyla belirttiği (en önemlisi, savaş disiplininin varlık sebebi sayan ölçüt olmak üzere) üç ölçüte meydan okuyan herhangi bir paradigma için bunu zorlaştırmaktadır.

Üçüncü bir sorun, uluslararası ilişkilerin nasıl açıklanabileceği üzerinden üç paradigmanın birbirleriyle karşı karşıya gelebileceğini ima etmesi paradigmalar arası tartışma kavramının gerçekten yanıltıcı olmasıdır. Sorun, rakip pozisyonlar arasında *tartışma* namına gerçekten çok az şeyin olmasıdır. Aksine, her birinin kendi destekçileri olmuş ve bunlar birbirlerine atıfta bulunmuş, birbirlerinin konferanslarında, panellerinde bulunmuş ve adım adım birbirlerinin çalışmalarını inşa et-

mişlerdir. Paradigmalar arasında tartışma yapılmasına yönelik herhangi bir girişim çok enderdir (Bu yönde çok net bir girişim için, bk. Tooze, 1992). Paradigmalar, içerisinde teşhis edilebilir grupların faaliyet gösterdiği çerçeveleri araştırmaya daha yakındır.

Bu, dördüncü bir soruna yol açmaktadır: eğer tartışma namına çok az şey varsa, o hâlde bu “tartışma”nın karakterizasyonu, uluslararası kuramın tanımlayıcı bir özelliği olarak çok sınırlı ve muhafazakârdır. Gerçekte, her paradigma kendi araştırma gündemiyle ilgilenir ve diğerlerine karışmayarak onları kendi hâline bırakır. Bu, muhalif sesleri marjinalleştirmek için etkili bir yoldur. Neorealist/neoliberal yapısalcı tartışma, rakip açıklamalar arasında hakiki bir tartışmanın örneğini teşkil etse de realizme yönelik çoğulcu ve yapısalcı meydan okumalar bile gettolaştırılabilir ve böylece realist bilim adamları tarafından göz ardı edilebilir. Oysa, aşağıda göreceğimiz gibi, tartışma çok hassas ve dar terimler üzerinedir ve neorealizmi tartışma koşullarını tanımlayan unsur olarak görür. O hâlde, genel tabloya bakıldığında, realitenin alternatif versiyonlarının tartışma için küçük bir alana izin verdiği görülmektedir. Eğer herhangi bir paradigmanın realist paradigma tarafından belirlenen bir gündem ile uğraşması gerektiği belirtilerek hile yapılırsa, bu özellikle böyledir.

Beşinci bir sorun da paradigmalara arası tartışma fikrinin uluslararası kuramın çoğunun ne ölçüde realist olduğunu gizlemesidir. Burada endişe duyulan, kuramsal çoğulluk adına tüm olan bitenin Marcuse’ün tanımıyla bir baskıcı tolerans biçimi olmasıdır; bununla şunu söylemek istiyorum: disiplin liberal, hoşgörülü ve açık görünür ama aslında radikal sesler realist gündeme tayin edilir ve böylece bu gündemi realizm kadar iyi izah edemeyeceklerinden (ve buna istekli olmayacaklarından) fiilen bir kenara itilmiş olurlar. Kuşkusuz, Alker ve Biersteker’in 1984 tarihli çalışması, uluslararası siyaset makalelerinin büyük bölümünün realist paradigmanın alanına girdiğini göstermiştir, bu çalışmaların metodolojik yöntemi ne olursa olsun, belli başlı Amerikan uluslararası ilişkiler bölümlerindeki okuma listelerinde atıfta bulunulan eserlerin yaklaşık yüzde 70’i realist ya da neorealistti ve yalnızca yüzde 6’sı Neomarksist geleneğe uygundu (1984, s. 129-30).

Son olarak, paradigmalara arası bir tartışma fikrinin, paradigmaların aynı dünyanın üç farklı yönü mü yoksa farklı dünyalara ait üç görüş mü olduğu sorusu üzerine de gizli komplikasyonlar içerdiğine dikkat edilmelidir. Paradigmalara arası tartışma kavramı, hangisinin ‘en iyi’ açıklamayı sunduğunu görmek için öğrencinin kıyaslayabileceği aynı dünyaya ait üç açıklamanın var olduğu anlamına gelir. Yine de eğer tartışmanın koşulları bunlarsa realizmin bu tartışmayı kazanması kesin gibi görün-

mektedir. Bu noktada, üç paradigmanın her birinin farklı bir dünyayı görmesi ve bu nedenle kıyaslanamaz olmaları endişe verici bir düşüncedir. Eğer böyleyse, realizmin alternatifleri çevresel konuları ele alıyor olarak görülebilir. Öğrenciler açısından bunun cazibesi, birbirleriyle bağdaşmayan varsayımlara dayalı oldukları için uluslararası siyasetin genel bir açıklamasını oluşturmak üzere üç paradigmanın, basitçe birbirine eklenemeyeceğinin farkına varmaksızın, her paradigmayı en güçlü olduğu alanları açıklamak üzere kullanarak bir nevi 'al ve karıştır' tutumu benimsemektir. Kısacası, uluslararası kuramın bu sunumunun aldatıcı çekiciliğine rağmen burada çok karmaşık konular yer almaktadır.

Devlet-Merkezciliğine Karşı Transnasyonalizm

Bu kategorizasyona daha önce de Bull, Vasquez, Maghoori ve Ramberg ile Lijphart tarafından sunulan kronolojik açıklamayla bağlantılı olarak değinmiştik. Maghoori ve Ramberg'e göre, devlet-merkezci ve transnasyonalist açıklamalar arasındaki tartışma, uluslararası kuramın tarihindeki üçüncü 'büyük tartışmayı' içermektedir. En basit hâliyle, anlaşmazlık (ekseriyetle ilk tartışmada realistler ve ikincisinde de gelenekçiler olarak görülen) devlet-merkezci ile (önceki iki tartışmada idealist ya da davranışçı olma eğiliminde olan) küreselciler ya da transnasyonalistler arasında uluslararası siyasette devletin rolü hakkındadır. Dünyanın rakip yaklaşımlar tarafından sunulan resimleri bu münasebetle oldukça farklıdır. Maghoori ve Ramberg için esas mesele daha evvelki 'büyük tartışmalardan' hiçbirinin uluslararası siyasette kimin faaliyet gösterdiğiyle ilgili hiçbir tartışmayı içermemesidir; Vasquez'in davranışçılık çalışmasında (1983) çok açık bir şekilde gösterdiği gibi, her zaman bunun devlet olduğu varsayılmıştır (1982). Bu bilgiler ışığında, üçüncü tartışma uluslararası kuram tarihindeki en temel tartışma konusudur.

Bu başlıkta ele alacağımız kategorizasyon, kökleri spesifik bir zaman dilimi ile coğrafi ve siyasi bir konuma dayanan bir uluslararası kuram görüşüdür. Bu kategorizasyon, 1970'li yılların çocuğudur ve Detant Dönemi ABD'sinin politika konularını yansıtan bir yaklaşımdır. Bu kategorizasyonun pek çok yönden 1980'lerin çoğulcu paradigmasının ve 1990'ların neoliberal kurumsalcı paradigmasının öncüsü olduğunun altını çizmek önemlidir ancak yine de uluslararası kuramda dar bir tartışma konusu teşkil ediyordu. Dikkatlerin, yalnızca tartışmanın öznesinin devlet olup olmadığı sorusuyla ilgilenmekten çok rejimlere ve aktörlerin kurumsal ayarlarına dönmeye başladığı 1980'li ve 1990'lı yıllardaki tartışmanın gelişme biçimi buna gösterir.

Bu kategorizasyonun merkezi zayıflığı, aktörün faaliyetinin niceliksel ölçümleri üzerinde bir odaklanmaya yol açmış olmasıdır. Bu suretle, devleti pek çok aktör arasından bir aktör olarak görüp onun rolünü küçümseme eğiliminde olmuştur. En iyi hâliyle (bk. Mansbach ve Vasquez, 1981), güç siyasetinden sorun siyasetine geçmek için sofistike bir çerçeve sağlamıştır. Fakat esas olarak, her bir aktörün faaliyetlerini nicel açıdan analiz ederek örneğin her bir eylemi oluşturanlara bakmaksızın uluslararası etkileşimlerde devletlerin sanıldığı kadar baskın olmadığını gösterecek şekilde etkinlik ile etkiyi karıştırmıştır (böyle bir çalışma için, bk. Mansbach, Ferguson ve Lampert, 1976). Uluslararası iklim, 1980'lerin başında bir soğuk savaş hâline geri döndüğünde transnasyonalizmin uluslararası kuramcılarının karşı karşıya olduğu temel konular hakkında söyleyecek çok az şeyi varmış gibi görünüyordu. Benzer şekilde, 1980'li yıllar uluslararası iktisadi faaliyette devletin rolünde büyük bir artışa tanıklık etti ki bu durum transnasyonalistleri zayıflattı.

Bununla ilgili bir sorun transnasyonalist literatürün siyasal iktisatla ilgili belirli bir perspektifi benimsemiş olmasıdır. Robert Gilpin'in gösterdiği gibi (1987, s. 25-64), uluslararası siyasal iktisat davranışının muhasebesinin en az üç temel yolu vardır. Bunlardan transnasyonalist olanı liberal bir perspektif çerçevesinde çalışmıştır. Sorun elbette diğer iki açıklamanın (siyasal gerçekçiliğe denk gelen milliyetçi açıklama ve şaşırtıcı olmayan bir şekilde yapısalcılıkla bağlantılı olan Marksist açıklama), liberal siyasal iktisat bakışına yönelik güçlü eleştiriler sunmasıdır. Bu anlamda, her biri, bir yapının (milliyetçilik durumunda ulusal gücün, Marksist durumda ise sınıf gücünün) önemini vurgulayan iki güçlü çerçeve arasında mahsur kalmıştır; oysa transnasyonalistler uluslararası yapıların rolü hakkında hiçbir net fikre sahip değildir ve bu konuları ancak 1990'larda neoliberalizmin gelişmesiyle tam olarak giderilebilmiştir.

Neorealizm ve Neoliberalizm

Yukarıda da işaret edildiği gibi, bu uluslararası kuram kategorizasyonu, devam eden bir tartışmanın son turudur. Kökenleri devlet-merkezcilik ile transnasyonalizm arasındaki tartışmaya dayanmaktadır fakat 1980'lerdeki çoğulcu ve neorealist paradigmlar arasındaki tartışmalarla çok daha ilgilidir (neorealizmin klasik ifadeleri için, bk. Waltz, 1979; Gilpin, 1981; Keohane, 1986; en sofistike biçimde ele alınışı için, bk. Buzan, Jones ve Little, 1993. Çoğulculuk için, bk. Keohane ve Nye, 1977; Kras-

ner, 1983; Keohane, 1984). Birçok bakımdan bu, hâlen Amerikan ana akım uluslararası kuramındaki en önemli tartışma konusu ve ABD'nin önde gelen dergilerinden birinde (*International Organization*) kuşkusuz baskın tartışma konusudur. Tartışma ile ilgili belli başlı makalelerin yer aldığı bir derlemedeki ön sözünde David Baldwin'e göre (1993), iki düşünce okulu arasında altı anlaşmazlık noktası vardır (s. 4-8).

Birincisi, anarşinin doğası ve sonuçlarıyla ilgilidir; neorealistlere göre fiziksel güvenliğe ilişkin kaygılar, devlet eyleminin motivasyonunun neoliballerin zannettiğinden çok daha fazlasını üretir. İkincisi, neorealistler uluslararası iş birliğinin sağlanmasının neoliballerin zannettiğinden çok daha zor olduğunu düşünürler. Üçüncüsü, neorealistler karar vericiler için uluslararası iş birliğinde görece kazanımların merkeziliğini vurgulamaktadır; oysa neoliballer, mutlak kazanımların önemini vurgulamaktadır. Dördüncüsü, neorealistler, ulusal güvenlik sorunları ile ilgilenme eğilimindeyken neoliballer, siyasal iktisada bakma eğilimindedir ve bunun sonucunda, her biri iş birliği için oldukça farklı bir gelecek öngörmektedir. Beşincisi, neorealistler, niyetlerden ziyade yetenekler üzerinde yoğunlaşırlarken neoliballer, daha çok niyetlere ve algılara bakarlar. Son olarak neoliballer, kurumları, uluslararası anarşiyi yatıştırılmaya muktedir olarak görürlerken neorealistler bundan kuşku duyarlar.

Bunun, Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve bunu müteakip, kurumların anarşiyi yatıştırma kabiliyetine duyulan ilgiyle birlikte konu ile çok daha ilgili bir hâle gelen önemli bir tartışma olduğunda hiç şüphe yoktur. Gerçekten de birçokları için, Avrupa çapında iş birliğinin geleceği bu iki yaklaşımın bir testidir (bk. Baldwin, 1993, s. 5; Keohane, Nye ve Hoffman, 1993). Bununla birlikte, uluslararası kuramın durumuna ilişkin mevcut görüşün bazı ciddi sınırlamaları bulunmaktadır.

Temel sınırlama, bunun uluslararası kuramda tartışılacak konuların ne olduğuna değin olağanüstü derecede dar bir görüş olmasıdır. Eğer bu tartışmanın, çağdaş uluslararası kuramın ön saflarında yer aldığı doğruysa, bu uluslararası kuramın doğasının miyop ve etnosantrik olduğunu ima eden çarpıcı bir ithamdır. Elbette devletlerin mutlak kazanımların mı yoksa göreceli kazanımların mı peşinde koştukları mühimdir ve uluslararası kurumların rolü hem pratik hem de kuramsal açıdan hayati önem taşımaktadır fakat aşırı tehlike ve şiddet dolu bir dünyada bunların elzem sorular olduğunu iddia etmek sapkınlık alametidir. Elbette tehlikeli silahlarla dolu bir dünyada devletlerin ortak güvenlik politikaları geliştirip geliştiremeyeceğini sorgulamak önemlidir fakat bu, hem

dünyadaki şiddet türlerini sınırlı bir tanımımızdır hem de daha önemlisi, uluslararası kuramın temel konularının ve kaygılarının dar bir tanımımızdır. Bu, Batılı, hatta Kuzey Atlantikçi bir tartışmadır; ayrıca insanlığın büyük çoğunluğunun sorunlarıyla güç bela ilgilenmeye başlar ve uluslararası politikanın neyle ilgili olduğuna dair Amerikan görüşüne uymayanları çok etkili bir şekilde susturur.

İki açıklamanın çok benzer olduğu düşüncesi bununla bağlantılıdır; yukarıda belirtilen Baldwin'in altı noktasıyla ilgili tutumlarında birbirlerine ne kadar yakın olduklarını düşünebilirsiniz. Bu bağlamda, uluslararası kuram hakkındaki tartışmanın gerçekleştirilebileceği alanı birlikte tanımlayan iki alternatif değil uluslararası siyasetin belirli bir bakış açısının bir parçasıdır. Eğer eylemin olduğu alan burasıysa, çok dar bir yer içinde gerçekleşmektedir.

Postpozitivist Tartışma

Son birkaç yıl içinde, realizme yönelik bir dizi kuvvetli saldırı farklı pozisyonlarda gruplaşan akademisyenler tarafından tırmandırılmıştır. Yoşef Lapid'e göre (1989), bunlar hep birlikte uluslararası kuramdaki realist hâkimiyete postpozitivist meydan okumadır. Bu meydan okumanın içinde dört ana gruplaşma yer almaktadır: İlki, eleştirel kuramdan gelir ve Robert Cox (1981,1987), Mark Hoffman (1987) ve Andrew Linklater'in (1982, 1990, 1992) çalışmalarına odaklanmıştır. Eleştirel kuramcılara göre, Jürgen Habermas başta olmak üzere Frankfurt Okulu'nun öncü çalışmalarını takip ederek, dünyaya dair bilgi edinmek her zaman çıkarlar bağlamında anlaşılmalıdır. Bilgi, pozitivistlerin öne sürdüğü gibi tarafsız değildir. Eleştirel kuramcılara göre, problem çözücü pozitivistimin temsil ettiği siyasi çıkarların farkında olan eleştirel bir kuramla ve aleni bir özgürleşme taahhüdüyle yer değiştirmesi gerekmektedir.

Sosyolojiyle uluslararası ilişkiler arasındaki örtüşmeden tarihsel sosyoloji genel başlığı altında ikinci bir düşünce sarmalı gelişmiştir. Bu, Michael Mann (1986,1993) ve Charles Tilly (1975, 1990) tarafından yapılmış titiz tarihsel araştırmadan Theda Skocpol'un (1979) toplumsal devrimlerle ilgili çok özel çalışmalarına kadar uzanan geniş bir gruplaşmadır. Burada önemli olan, tarihsel sosyologların, birçok durumda savaş tarafından imal edilmiş devletin dâhili kuvvetler ile harici bir ayar arasındaki etkileşimin ürünü olduğunu göstermesidir. Bu ise, realistlerin ve özellikle neorealitlerin, devletin davranışını belirlemede harici ayarın gücü

ve dâhili yapıları ne olursa olsun ve zaman ve mekândaki konumlarına bakılmaksızın devletlerin işlevsel eşdeğerliği iddialarını zayıflatmaktadır. Bununla beraber, bu gruplaşma, aynı yöntemleri kullandığından ve örneğin, paradigmlar arası tartışmada bulunanlar gibi benzer varsayımlara dayandığından dördü arasında en az postpozitivist olanıdır. Ancak elde ettiği bulgular, neorealizmi önemli ölçüde zayıflatmaktadır.

Üçüncü grup feminist yazarları içerir. Bu öylesine geniş bir kategoridir ki pek çok ortak temanın ve varsayımın ayrıntılarını araştırmak zordur fakat feminist bilim insanları için ana meşgale cinsiyet inşasıdır. Feminist uluslararası ilişkiler yazarları tarafından yapılan çalışmalar; kadınları ilgilendiren konularla uğraşanlardan, erkek egemenliğinin yapıları ile ilgilenenlere, kimlik ve cinsiyet doğasını inceleyen yazarlara kadar uzanmaktadır. Örneğin Cynthia Enloe (1989,1993), toplumsal olarak inşa edilmiş erkeklik ve kadınlık kavramlarının uluslararası ilişkilerin tekerleğini döndürmeye nasıl yardımcı olduğunun keşfedilmesinin yanı sıra uluslararası ilişkilerde kadınların fiilen nerede olduğuna bakmaktadır. Jean Elshtain (1987), savaş hakkında düşünmede ve yazmada kadınlar ve erkekler hakkındaki varsayımları tartışırken Spike Peterson ve Anne Sisson Runyan (1993), küresel cinsiyet eşitsizliğinin tezahürlerine bakmaktadır. Muhtemelen daha radikal bir şekilde, Christine Sylvester (1994), postmodern bir çağda, uluslararası siyasetin postmodern feminist bir biçimde ıslah edilmesini teklif etmektedir. Esasen, bu yazarların her biri, uluslararası kuramın varsayılan cinsiyetsiz doğasına meydan okumakta ve cinsiyetlendirilmiş rollere ve hatta bilgiye ilişkin varsayımların uluslararası ilişkileri nasıl israf ettiğini göstermektedir. Uluslararası kuram, toplumsal cinsiyet körü olduğu kadar toplumsal cinsiyete karşı tarafsız değildir.

Son olarak, uluslararası ilişkilerin postmodern okumalarını geliştirmekle ilgilenen yazarlar vardır. Foucault, Derrida, Nietzsche, Heidegger ve Virillo gibi yazarlardan işaret alan postmodern uluslararası kuramcılar, diğer beşerî bilimlerin yanı sıra uluslararası kuramın da merkezinde yer alan gerçeklik, hakikat, yapı ya da kimlik gibi kavramlara hücum ederler. Tüm literatürlerin nüanslarla ve sofistikasyonlarla dolu olduğunun farkında olsam da ve örneğin, realizmin aşırı derecede basitleştirildiği (realist yazıların pratik yönlerinden ziyade teknik yönlerinin vurgulanması) kanısında olsam da sorun postmodernizm durumundan çok daha vahimdir. Bu, kaba bir aşırı basitleştirme olmadan özetlenmesi imkânsız olan bir literatürdür fakat bu alandaki çalışmanın temsili örnekleri R. B. J. Walker'ın siyasal ve uluslararası kuramı yeniden okuması

(1993), James Der Derian'ın antidiplomasi çalışması (1992) ve David Campbell'in Amerikan dış politikası izahı (1992) olurdu.

Bu dört yazı kümesinin ortak noktası, pozitivizm ve realizmin varsayımlarından çok uzak olan bir uluslararası kurama bağlılıktır. Bu anlamda, yerine ne koymak istedikleri açısından büyük çapta farklılık arz etseler de bunlar postpozitivisttir. En yardımcı ayırım temelci ve antitemelci yaklaşımlar arasındadır –ki daha sonra göreceğimiz gibi– bu ayırım, çağdaş uluslararası kuramda çok önemli bir bölüm hâline gelmektedir. Basitçe söylemek gerekirse, eleştirel kuram, tarihsel sosyolojiyle ve çok sayıdaki feminist çalışma ile sıkı bir temelcilik ilişkisi içindedir. Bu çalışma, Aydınlanma geleneği olarak adlandırılabilir bir konunun açıkça bir parçasıdır. Bazı feminist çalışmaları ve tüm postmodern yazılar kendilerini bir temelcilik iddiasının güvenliğinden emin olmayacak kadar çok antitemelci olarak görmeyeceklerdir.

Son noktadan da anlaşılabilirliği gibi, bu kategorizasyon ile ilgili sorunlar vardır. Ana endişe, bu açıklamaların bir araya getirilemeyecek kadar farklı açıklamalar içermesidir. Bu anlamda, bu açıklamalar üzerinde anlaşmaya vardıklarıyla değil, itiraz ettikleriyle birleşmişlerdir. Her yaklaşımın kendi sorunları vardır ve ilgili büyük literatürün içine girmek için hiçbir boş alan yoktur (Disiplindekilerin pek çoğunun uluslararası kuramdaki bu yeni seslerin yetersizlikleri üzerine yorum yapmasını engelleyememiş bir olgudur). Bunlar, özellikle de feminist kuram ve postmodernizm durumlarında karmaşık literatürlerdir ve bunlara yönelik herhangi bir eleştiri, bunların iddialarının ve nüanslarının genellikle olduğundan çok daha fazla bilincinde olmak zorundadır. Vurgulamak istediğim bir nokta, bunların bir postpozitivist uluslararası kuram anlamına gelmedikleridir; bunlar genellikle karşılıklı olarak bağdaşmazlar ve kolayca kombine edilebilir olarak görülemezler. Ortak noktaları, uluslararası kuramdaki pozitivist bilgeliliğin altını çizen, basite indirgeyici bir bilim felsefesini reddetmeleridir. Bu nedenle, bu yaklaşımlardan herhangi birinin realist gündem hakkında yorum yapmasını istemek postpozitivist argüman aleyhine ağır bir hile yapmak anlamına gelmektedir. Bir postmodernistten Bosna krizi için politikalarını listelemesini istemek disiplinin gücünü en etkin bir biçimde tahsis etmektir.

Kurucu Kurama Karşı Açıklayıcı Kuram

Bana göre bu uluslararası kuramın bugün karşı karşıya olduğu ana meta, kuramsal konudur. Disiplinde gelişmekte olan temel bölünme, uluslararası ilişkilerin açıklayıcı hesaplarını sunmayı hedefleyen kuramlar ile

kuramı bu gerçekliğin kurucusu olarak görenler arasındandır. Bu ayırım, temelde toplumsal dünyanın neye benzediğine dair bir fikir ayrılığı demektir; bilim adamlarının doğal dünyayı gördükleri gibi mi yani bizim kuramlarımızın dışındaki gibi bir şey gibi mi, görülmelidir yoksa toplumsal dünya bizim onu kendi hâline getirdiğimiz şey midir? Bu durumların her biriyle başa çıkmak için radikal olarak farklı kuram türleri gereklidir ve bu kuramlar toplumsal dünyanın kapsayıcı bir kuramını oluşturmak üzere kombine edilebilir değildir. Bhaskar'ın bilimsel realizmi ve Giddens'in yapılanma kuramı başta olmak üzere iki açıklama türü arasındaki gerilimin üstesinden gelmek için pek çok girişim olmuştur fakat bana göre bu girişimler başarılı olamaz. Toplumsal kuramdaki bu bölünme hakkındaki okumama, kurucu kuramın nihai olarak açıklayıcı kurama neden olmasını (Bhaskar) veya bunun tam tersini (Giddens) umut edenler tarafından hararetle bir şekilde karşı çıkıldığı konusunda açık olmalıyım. Yani Giddens kurucu kuramın en sonunda açıklayıcı kuram tarafından ele alınan yapısal ve dışsal faktörleri kapsayabileceğini düşünürken, Bhaskar, açıklayıcı kuramı anlayışlar ve anlamlar ile başa çıkabilecek gibi görür. Benim görüşüm, ilk etapta toplumsal dünyanın epistemolojisinin ve nihayetinde ontolojisinin belirli bir bakışını yansıtan sahte bir ikilem kurduğu savunularak bölünmeyi kabul etmeyenler tarafından da reddedilecektir. Bu son bahsedilen grupta en postmodernist yazarlar temelcilik iddialarının yararlarına temkinli yaklaşanlar olacaktır. Bununla birlikte, benim kanıma göre bu fonksiyonel ya da yapısal kavramlara itiraz yolunun yanı sıra hermenötik üzerinden de kuramı temellendirme girişimlerine yer veren gerçekten toplumsal kuramın içinde temel bir bölünmedir (Bu konuda gelişmekte olan konumum için, bk. Hollis ve Smith, 1986, 1990, 1991, 1992, 1994 ve Smith 1994).

Fakat aşağıda göreceğimiz gibi, daha sonradan kurucu kuramcılarının hangi kurucu kuramın uygun olduğu konusunda araları açılrsa bile, açıklayıcı ve kurucu kuramlar arasındaki tartışma uluslararası ilişkilerin merkezinde yer alır gibi görünmektedir. Alexander Wendt (1987, 1991, 1992a, 1992b, Wendt ve Duvall, 1989), John Ruggie (1983, 1993), Nicholas Onuf (1989) ve Walter Carlsnaes (1992, 1994) tarafından yapılan çalışmalar, bu tür bir uluslararası kuram yaratma girişimlerinin en açık örnekleridir; postmodernistler ile eleştirel kuramcılarının ve bazı feministlerin çalışmalarının çoğu bu geniş kategoriye uyar. 1980'lerin üç baskın paradigmasının (realizm, çoğulculuk ve Neomarksizm) içerdii neredeyse tüm çalışmalar bunun karşısında yer alır. Aslında Robert

Keohane, 1988 yılında Uluslararası Etütler Derneği başkanlık söylevinde, uluslararası kurumsal kuramcılarının görevinin, açıklayıcı ve kurucu kuramların (ya da onun adlandırdığı şekliyle rasyonalist ve reflektif açıklamaların) meziyetlerini incelemek olduğunu belirtmiştir (Keohane, 1988, ayrıca bk. Goldstein ve Keohane, 1993).

Jim George'un (1993) Waltz'ın pozitivizminin 'sıradan', 'tarihsel' ve 'depolitize' bir açıklama ile sonuçlandığını ileri sürdüğü (s. 210) Waltz'ın neorealizmi hakkındaki yorumunda tezat çok açıktır. George'un dediği gibi: "[Waltz'ın] *Uluslararası Siyaset Kuramı* ve (daha az bir dereceye kadar) *İnsan, Devlet ve Savaş* karşısındaki görüşüm, bunların bir uluslararası ilişkiler topluluğunun bu kadar az bir içeriğe sahip çalışmalara böyle yüksek bir statü vermiş, eleştirel reflektif kapasiteye çok uzun zamandır kapalı, büyük iddianameleri gibi durdukları yönündedir' (s. 207).

Bununla birlikte, uluslararası kuram hakkında kurucu ve açıklayıcı kuram arasında bir bölünme olduğunu düşünmenin bir etkisi de realizm hakkında düşünürken daha sofistike olmayı mümkün kılmasıdır. Bunun nedeni, çağdaş kurucu kuram (özellikle Bull'un çalışması) ile bazı realist (neorealist değil) düşünürler (özellikle Niebuhr ve Carr) arasında çok önemli örtüşmeler olmasıdır. Bu kategorilerin her birindeki merkezi tartışma temelinde aynıdır. 'İngiliz' Okulu için bu mesele, uluslararası toplumun anlamlarının ve yorumlarının bu toplumun kurucusu mu yoksa yalnızca yapısal güçler için şifreleri mi olduğudur. Realizmde, tam da aynı soruyu soran bu anlaşmazlıkla birlikte merkezi bölünme; pratik ve teknik realizm arasındadır. Her iki durumda da bunlar açıklayıcı ve kurucu kuram arasındaki ihtilafın merkezinde yer alan aynı konunun versiyonlarıdır.

Temelci ve Antitemelci Uluslararası Kuram

Eğer önceki bölüm uluslararası kuramın büyük kuramsal düzeyindeki en önemli kategorizasyon ise o hâlde bana göre kurucu kuramın içindeki en heyecan verici tartışma iki çok farklı epistemoloji arasındadır. Mark Hoffman ve Nick Rengger'e göre postpozitivist uluslararası kuramın gerçekten iki farklı türü vardır. Bu görüş, eleştirel uluslararası kuramın doğası üzerinde iki yazar arasında başlangıçtaki bir anlaşmazlıktan ortaya çıkmış (Rengger, 1988, Hoffman, 1988b) fakat daha sonra kuramın iki türü arasında kullanışlı bir ayrım yapan ortak bir çalışmaya yol açmıştır (Rengger ve Hoffman, 1992, s. 132-4). Bu çalışmada, Reng-

ger ve Hoffman eleştirel yorumlayıcı kuramı ve radikal yorumlayıcılığı birbirinden ayırt ederler. Birincisi, yukarıda tartışılan eleştirel kuram üzerine çalışmalardır ki Rengger ve Hoffman bunu 'asgari bir temelcilik' içerir gibi görmektedir. Bununla, birbirine rakip hakikat iddiaları arasında hüküm vermek için gerekçeler olduğunu kastederler. Bu tür gerekçeler Habermas'ın iletişimsel yeterlilik ve ideal konuşma durumu kavramından türetilmiştir. Bunlar farklı kuramlarda yer alan 'bilgi kurucu çıkarları' değerlendirmenin mümkün olduğu bir temel sağlarlar. Eleştirel yorumlayıcı kuramcılar, hakikat iddialarını değerlendirmek için ana ölçütün, bu kuramların (yalnızca sorun çözme kuramlarından farklı olarak) özgürleştirici olup olmadığını savunurlar. Özgürleştirici kuramlar, insani koşulları iyileştirmeye teşebbüs ederken, sorun çözme kuramları dünyayı olduğu gibi kabul eder ve bu çerçeveyi değiştirmeye değil, onun sınırları içinde çalışmaya yoğunlaşır. Sorun çözme kuramları, pozitivist olarak görülürken eleştirel yorumlayıcı kuramlar, özgürleştirici olarak görülürler. Öte yandan radikal yorumlayıcılık, eleştirel yorumlayıcı kuramın pozitivistliği reddetmesine katılır fakat asgari temelciliğini paylaşmaz. Bunun yerine, eleştirel yorumlayıcı kuramın özgürleştirici taleplerini bile sorgulayan bir tür güç-bilgi ilişkisi öne sürer. Lyotard'ın ünlü deyişiyle, radikal yorumlayıcı kuram, 'meta-anlatılara karşı inançsızlık' içerir (1986, s. xxiv). Bundan kastettiği rekabet hâlindeki açıklamalar arasında yansız bir hakem olarak kullanılacak herhangi bir özgün kuram dışında hiçbir temel olmadığını savunur. Radikal yorumlayıcı kuramcılar için, eleştirel yorumlayıcı kuram, yalnızca bir başka bu tür meta-anlatı sağlama girişimidir. Sonunda, burada kimin özgürleşeceği konusuna dikkat çekerler. Eleştirel kuramcılara göre özgürleşme pek çok radikal feministin kastettiğinden çok farklı bir anlamına gelir. Kısacası, eleştirel kuramcılar asgari bir temelcilik kurmak isterlerken radikal yorumlayıcılar, bu askeri düzey temelciliğin, hakikat (yani kuramların hakikate uygun olup olmadıklarıyla değerlendirilebileceği) hakkındaki pozitivist iddialar kadar aldatıcı olduğunu savunurlar.

Bu iki yaklaşımı yargılamanın yeri burası değildir çünkü böyle bir hükmün verilebilmesi için hiçbir ortak standart yoktur. Benim üzerinde durduğum nokta, bu pozisyonlardan hangisinin ('doğru' şöyle dursun) en iyi olduğu hakkında görüşümü sunmak değildir. Aksine, bu kategorizasyonun, kurucu kuramın sınırlarının, tam olarak, günümüzde olduğu yerdeymiş gibi görüldüğünü belirtmek istiyorum. Bu anlamda,

buradaki tartışma, paradigmlar arası tartışmadan ya da neorealistler ile neoliberal kurumsalcılar arasındaki münakaşadan çok daha derin bir tartışma konusudur. Bu, özellikle ilginç ve önemli bir tartışma konusudur çünkü uluslararası kuramı diğer sosyal bilimlerdeki merkezi tartışmalara doğru iter. Bu anlamda, uluslararası kuramın, yukarıda tartışılan öz görüntülerin neredeyse tamamına egemen olan özerk ve ayrı biçimindeki çok yanıltıcı karakterizasyonunu zayıflatmaktadır. Böyle yaparak, uluslararası kuramın daha az dar görüşlü ve münhasır olmasını sağlar. Bu tartışmayı listemin sonuna koydum çünkü bunun uluslararası kuramın geleceği (ki bu gelecek, hem uluslararası kuramın içeriğinin hem de sosyal bilimsel araştırmanın doğasının modası geçmiş ve kökten tartışmalı bir görüşüne dayanmaktadır) için en önemlisi olduğunu düşünüyorum. Temelciliğe/antitemelciliğe odaklanmak, uluslararası kuramı beşerî bilimlerde daha mütevazı ve daha merkezi bir yere iade eder.

SONUÇ

Bu kategorizasyonlar, uluslararası ilişkiler kuramının on öz görüntüsünü temsil eder. Buraya gelmek için uzun ve pozitivist bir yol kat ettiğimi belirtmemde yarar olmasına rağmen, Bauman ve Foucault hakkındaki giriş niteliğinde olan yorumlarım neye sempati duyduğuma açıklık getirecektir. Bugün uluslararası ilişkiler kuramında benim ilgimi çeken şey, bu kuram hakkındaki bu on okumanın neyle ilgili olduğudur. Yukarıdaki yorumlarımın da belirttiği gibi, en çok, en sondaki iki öz görüntüyle ilgileniyorum çünkü bunlar bana bu bölümün başlangıcındaki Bauman ve Foucault tartışmamın dile getirdiği endişelere odaklanıyor gibi görünmektedir. Fakat elbette bu kategorizasyonların kendileri taraflıdır ve besbelli siyasal ve kuramsal bir gündemi yansıtır. Bu bölümün merkezi iddiası, tüm öz görüntülerin normatif kaygıları yansıtıyor olmasıdır. Yalnızca 'vakıyyla' ilgilenmekle iftihar edenden daha normatif bir kuramcı yoktur. Buradaki sorun, hangi vakadan bahsedildiğidir. En önemlisi, açıklayıcı ve kurucu kuramlar ve temelci ve anti temelci beyanların rekabet eden iddiaları arasındaki tezat hakkındaki sorulara odaklanmak bize uluslararası kuramın diğer beşerî bilimlerle yakından bağlantılı olduğunu düşündürür. Uluslararası kuramcılarının, uluslararası kuramın ayrı bir soruşturma alanı olduğu varsayımını sorgulamaları

hayati önem taşımaktadır. Bunun yerine hem açıklayıcı ve kurucu kuramlar hem de temelcilik ve antitemelcilik arasındaki çatışmaların meydana geldiği bir sahne olarak görülmelidir.

Bunları söyledikten sonra, şunu önemle belirtmem gerekir ki bu katkıda bulunanlar bu öz görüntülerde çeşitli pozisyonlar işgal ediyorlar ve bunların hepsi tarafından paylaşılan hiçbir ortodoksi yok. Bununla birlikte, paylaştıkları bir şey varsa o da yalnızca içinde çalıştıkları öz görüntüler ve sınıflandırmalara karşı bir sorumluluk değil, müstakil bir disiplinden daha fazlası olarak uluslararası ilişkiler kuramına duyulan ilgidir. Katkıda bulunanların her biri, disiplinin sınırlarındaki ve okuyucunun yukarıda belirtilen öz görüntüler dâhilinde bir bağlama oturtmaya ihtiyaç duyduğu konularla ilgilendir. Amacım, yapılan katkılar hakkında okuyucunun düşünmesini sağlamak ve bu suretle yalnızca hangi seslerin mevcut olduğunu ve hangilerinin ayrıcalıklı olduğunu değil, ayrıca hangi seslerin de mevcut olmadığını görmesi için yapılan katkıları okumasını sağlayacak bir dizi merceği okuyucuya vermek/ sunmak olmuştur. Bir merceğin cevabı sağlayıp sağlamadığı, uluslararası ilişkileri kavrayabilmek için birden fazla merceğe ihtiyaç duyulup duyulmadığı ya da sorunun farklı merceklerin uyumsuzluğu olup olmadığı konusunda okuyuculara kapıyı açık bırakıyorum. Okuyucu için temel soru, yukarıda ele alınan öz görüntüler ve tartışmaların aynı dünyanın farklı açıklamaları mı yoksa farklı dünyaların açıklamaları mı olduğudur. Bu soru, uluslararası kuramı toplumsal bilimlerdeki en temel tartışmalara yeniden geri döndürür.

Son olarak, eğer Foucault'nun soy bilimsel yönteminin ana mesajını, belirli düşünce kategorizasyonlarının diğerleri üzerinde baskın olduğu yönünde soruşturmak ise, okuyucunun, uluslararası kuramcıların öz görüntülerinin bize uluslararası kuramın söylemi hakkında bize ne anlattığı konusunu düşünmesi gerekir. Hangi açıklamalar baskın olmuştur ve *neden* baskın olmuştur? Hangi sesler baskındır? Hangi 'gerçeklik' baskındır? Eğer Bauman, bizi sessiz kaldıklarımız üzerinde düşündürüyorsa, Bauman'ın sosyoloji ve Holokost hakkındaki ana iddiasının nasıl uluslararası kuram ve uluslararası pratik arasındaki ilişkiye dönüştüğü üzerinde okuyucuyu düşündürüp tartışmayı burada bitirmek uygun olacaktır. Holokost'un sosyolojinin durumu hakkında söyleyecekleri, sosyolojinin mevcut biçimiyle Holokost hakkında bildiklerimize ekleyebileceklerinden daha fazladır" (1989, s. 3). Uluslararası kuramın öz görüntüleri bize ne anlatır? Uluslararası kuramın egemen söylemleri içinde bastırılmış sessizlikler, kimlikler ve süreksizlikler nelerdir? Uluslararası politikanın pratiğinin, bize uluslararası kuram hakkında

anlatacakları, uluslararası kuramdaki baskın tartışmaların uluslararası politika hakkında anlatacaklarından daha mı fazladır? Bauman'ın ve Foucault'nun çalışmaları, bizi kuram ve pratik arasındaki bağlantı karşısında uyarmalıdır. Öz görüntüler bize uluslararası kuramın toplumsal pratiği hakkında ne anlatmaktadır? Uluslararası kuramda kimlerin çıkarları temsil edilmektedir? Kimlerin çıkarları ve kimlikleri yok sayılmakta ve susturulmakta ve önemsiz olarak görülmektedir? Her şeyden önce uluslararası kuram ne içindir?

Not

Ken Booth, Tim Dunne, Richard Wyn Jones, Nick Wheeler ve Marysia Zalewski'ye bu bölümün daha önceki bir taslağına ilişkin tek tek yararlı ve isabetli yorumları için teşekkür etmek istiyorum.

Kaynaklar

- Alker, H. And Biersteker, T. 1984: The dialectics of world order: notes for a future archeologist of international savoir faire. *International Studies Quarterly*, 28(2), 121-42.
- Ashley, R. 1987: The geopolitics of geopolitical space: toward a critical social theory of international politics. *Alternatives*, 12(4), 403-34.
- Baldwin, D. (ed) 1993: *Neorealism and Neoliberalism: The Contemporary Debate*. New York: Columbia University Press.
- Banks, M. 1984: The evolution of international relations theory. In M. Banks (ed.), *Conflict in World Society: A New Perspective on International Relations*, Brighton.
- Banks, M. 1985: The inter-paradigm debate. In M. Light and A. J. R. Groom (eds), *International Relations. A Handbook of Current Theory*, London: Frances Pinter, 7-26.
- Barry, B. 1989: *Theories of Justice*. Hemel Hempstead: Harvester Wheatsheaf.
- Bauman, Z. 1989: *Modernity and the Holocaust*. Cambridge: Polity Press.
- Beitz, C. 1979: *Political Theory and International Relations*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.
- Brown, C. 1987: Not my department? Normative theory and international relations. *Paradigms*, 1(2), 104-3.
- Brown, C. 1988: Cosmopolitan confusions: a reply to Hoffman. *Paradigms*, 2(2), 102-11.
- Brown, C. 1992: *International Relations Theory: New Normative Approaches*. Hemel Hempstead: Harvester Wheatsheaf.

- Bull, H. 1972: The theory of international politics, 1919–1969. In B. Porter (ed.), *The Aberystwyth Papers: International Politics 1919–69*, Oxford: Oxford University Press, 30–55.
- Bull, H. 1976: Martin Wight and the theory of international relations. *British Journal of International Studies*, 2(2), 101–6.
- Bull, H. 1977: *The Anarchical Society: A Study of Order in World Politics*. London: Macmillan.
- Burton, J. 1972: *World Society*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Buzan, B., Jones, C. and Little, R. 1993: *The Logic of Anarchy: Neorealism to Structural Realism*. New York: Columbia University Press.
- Campbell, D. 1992: *Writing Security: United States Foreign Policy and the Politics of Identity*. Manchester: Manchester University Press.
- Carlsnaes, W. 1992: The agency-structure problem in foreign policy analysis. *International Studies Quarterly*, 36(3), 245–70.
- Carlsnaes, W. 1994: In lieu of a conclusion: compatibility and the agency-structure issue in foreign policy analysis. In W. Carlsnaes and S. Smith (eds), *European Foreign Policy*, London: Sage, 274–87.
- Cox, R. 1981: Social forces, states and world orders: beyond international relations theory. *Millennium: Journal of International Studies*, 10(2), 126–55.
- Cox, R. 1987: *Production, Power and World Order: Social Forces in the Making of History*. New York: Columbia University Press.
- Der Derian, J. 1987: *On Diplomacy: A Genealogy of Western Estrangement*. Oxford: Basil Blackwell.
- Der Derian, J. 1992: *Anti-Diplomacy: Spies, Terror, Speed, and War*. Oxford: Basil Blackwell.
- Donelan, M. 1990: *Elements of International Political Theory*. Oxford: Clarendon Press.
- Dunne, T. 1993: Mythology or methodology? Traditions in international relations. *Review of International Studies*, 19(3), 305–18.
- Elshtain, J. 1987: *Women and War*. Brighton: Harvester Press.
- Enloe, C. 1989: *Bananas, Beaches and Bases: Making Feminist Sense of International Politics*. London: Pandora Books.
- Enloe, C. 1993: *The Morning After: Sexual Politics at the End of the Cold War*. Berkeley: University of California Press.
- Foucault, M. 1967: *Madness and Civilization: A History of Insanity in the Age of Reason* (first published 1961). London: Tavistock Publications.
- Foucault, M. 1970: *The Order of Things: An Archaeology of the Human Sciences* (first published 1966). New York: Random House.
- Foucault, M. 1972: *The Archaeology of Knowledge* (first published 1971). New York: Pantheon Books.
- Foucault, M. 1975: *The Birth of the Clinic: An Archaeology of Medical Perception* (first published 1963). New York: Vintage Books.
- Foucault, M. 1977: *Discipline and Punish: The Birth of the Prison* (first published 1975). Harmondsworth: Allen Lane.

- Foucault, M. 1979: *The History of Sexuality Vol. 1: An Introduction*. Harmondsworth: Allen Lane.
- Foucault, M. 1986: Nietzsche, genealogy, history. In P. Rabinow (ed.), *The Foucault Reader*, Harmondsworth: Peregrine Books, 76–100.
- Foucault, M. 1987: *The Use of Pleasure: The History of Sexuality Vol. 2* (first published 1984). Harmondsworth: Peregrine Books.
- Foucault, M. 1988: *The Care of the Self: The History of Sexuality Vol. 3* (first published 1984). Harmondsworth: Allen Lane.
- Frost, M. 1986: *Towards A Normative Theory of International Relations*. Cambridge: Cambridge University Press.
- George, J. 1993: Of incarceration and closure: neo-realism and the new/old world orders. *Millennium: Journal of International Studies*, 22(2), 197–234.
- Gilpin, R. 1981: *War and Change in World Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Gilpin, R. 1987: *The Political Economy of International Relations*. Princeton, N. J.: Princeton University Press.
- Goldstein, J. and Keohane, R. (eds) 1993: *Ideas and Foreign Policy: Beliefs, Institutions & Political Change*. Ithaca, N.Y.: Cornell University Press.
- Hoffman, M. 1987: Critical theory and the inter-paradigm debate. *Millennium: Journal of International Studies*, 16(2), 231–49.
- Hoffman, M. 1988a: States, cosmopolitanism and normative international theory. *Paradigms*, 2(1), 60–75.
- Hoffman, M. 1988b: Conversations on critical international relations theory. *Millennium: Journal of International Studies*, 17(1), 91–5.
- Hollis, M. and Smith, S. 1986: Roles and reasons in foreign policy decision-making. *British Journal of Political Science*, 16(3), 269–86.
- Hollis, M. and Smith S. 1990: *Explaining and Understanding International Relations*. Oxford: Clarendon Press.
- Hollis, M. and Smith, S. 1991: Beware of gurus: structure and action in international relations. *Review of International Studies*, 17(4), 393–410.
- Hollis, M. and Smith, S. 1992: Structure and action: further comment. *Review of International Studies*, 18(2), 187–8.
- Hollis, M. and Smith, S. 1994: Two stories about structure and agency. *Review of International Studies*, 20(3) forthcoming.
- Holsti, K. 1985: *The Dividing Discipline: Hegemony and Diversity in International Theory*. London: Allen & Unwin.
- Horkheimer, M. and Adorno, T. 1979: *Dialectic of Enlightenment* (first published 1944). London: Verso.
- James, A. 1982: Michael Nicholson on Martin Wight: a mind passing in the night. *Review of International Studies*, 8(2), 117–23.
- Jones, R. 1981: The English school of international relations: a case for closure. *Review of International Studies*, 7(1), 1–13.
- Keohane, R. 1984: *After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy*. Princeton, N. J.: Princeton University Press.

- Keohane, R. (ed.) 1986: *Neo-Realism and Its Critics*. New York: Columbia University Press.
- Keohane, R. 1988: International institutions: two approaches. *International Studies Quarterly*, 32(4), 379–91.
- Keohane, R. and Nye, J. 1977: *Power and Interdependence: World Politics in Transition*. Boston: Little, Brown & Co.
- Keohane, R., Nye J. and Hoffmann, S. (eds) 1993: *After the Cold War: International Institutions and State Strategies in Europe 1989–1991*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Krasner, S. (ed.) 1983: *International Regimes*. Ithaca N.Y.: Cornell University Press.
- Kuhn, T. 1970a: *The Structure of Scientific Revolutions*. Chicago: University of Chicago Press.
- Kuhn, T. 1970b: Reflections on my critics. In I. Lakatos and Musgrave (1970), 231–78.
- Lakatos, I. and Musgrave, M. (eds) 1970: *Criticism and the Growth of Knowledge*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lapid, Y. 1989: The third debate: on the prospects of international theory in a post-positivist era. *International Studies Quarterly*, 33(3), 235–54.
- Lijphart, A. 1974a: International relations theory: great debates and lesser debates. *International Social Science Journal*, 26(1), 11–21.
- Lijphart, A. 1974b: The structure of the theoretical revolution in international relations. *International Studies Quarterly*, 18(1), 41–74.
- Linklater, A. 1982: *Men and Citizens in the Theory of International Relations*. Houndmills, Basingstoke: Macmillan Press.
- Linklater, A. 1990: *Beyond Realism and Marxism: Critical Theory and International Relations*. Houndmills, Basingstoke: Macmillan Press.
- Linklater, A. 1992: The question of the next stage in international relations theory: a critical-theoretical point of view. *Millennium: Journal of International Studies*, 21(1), 77–98.
- Little, R. and Smith M. (eds) 1991: *Perspectives on World Politics*, 2nd ed. London: Routledge.
- Lyotard, J.-F. 1986: *The Postmodern Condition: A Report on Knowledge*. Manchester: Manchester University Press.
- Maghroori, R. and Ramberg, B. (eds) 1982: *Globalism versus Realism: International Relations' Third Debate*. Boulder, Colorado: Westview Press.
- Mann, M. 1986: *The Sources of Social Power*, Vol. 1: *A History of Power from the Beginning to A.D. 1760*. Cambridge: Cambridge University Press
- Mann, M. 1993: *The Sources of Social Power*, Vol. 2: *The Rise of Classes and Nation-States, 1760–1914*. Cambridge: Cambridge University Press..
- Mansbach, R., Ferguson, Y. and Lampert, D. 1976: *The Web of World Politics: Non-State Actors in the Global System*. Englewood Cliffs N.J.: Prentice-Hall.

- Mansbach, R. and Vasquez, J. 1981: *In Search of Theory: A New Paradigm for Global Politics*. New York: Columbia University Press.
- Masterman, M. 1970: The nature of a paradigm. In Lakatos and Musgrave (1970), 59–89.
- McGrew, A. and Lewis, P. (eds) 1992: *Global Politics: Globalization & the Nation-State*. Cambridge: Polity Press.
- Nardin, T. 1983: *Law, Morality and the Relations of States*. Princeton N.J.: Princeton University Press.
- Nardin, T. and Mapel, D. (eds) 1992: *Traditions of International Ethics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Olson, W. and Groom, A. 1991: *International Relations Then and Now: Origins and Trends in Interpretation*. London: Harper Collins Academic.
- Onuf, N. 1989: *World of Our Making: Rules and Rule in Social Theory and International Relations*. Columbia, S.C.: University of South Carolina Press.
- Peterson, V. S. and Sisson Runyan, A. 1993: *Global Gender Issues*. Boulder, Colorado: Westview Press.
- Rawls, J. 1971: *A Theory of Justice*. Oxford: Oxford University Press.
- Rengger, N. 1988: Going critical? A Response to Hoffman. *Millennium: Journal of International Studies*, 17(1), 81–9.
- Rengger, N. and Hoffman, M. 1992: Modernity, post-modernism and international relations. In J. Doherty, E. Graham and M. Malek (eds), *Post-Modernism in the Social Sciences*. Houndmills, Basingstoke: Macmillan Press, 127–46.
- Ruggie, J. 1983: Continuity and transformation in the world polity: toward a neorealist synthesis. *World Politics*, 35(2), 261–85.
- Ruggie, J. 1993: Territoriality and beyond: problematizing modernity in international relations. *International Organization*, 47(1), 139–74.
- Scholte, J. 1993: *International Relations of Social Change*. Buckingham: Open University Press.
- Skocpol, T. 1979: *States and Social Revolutions: A Comparative Analysis of France, Russia, and China*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Smart, B. 1985: *Michel Foucault*. London: Routledge.
- Smith, S. 1994: Foreign policy theory and the new Europe. In W. Carlsnaes and S. Smith (eds), *European Foreign Policy*, London: Sage, 1–20.
- Sylvester, C. 1994: *Feminist Theory and International Relations in a Post-Modern Era*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Tilly, C. (ed.) 1975: *The Formation of National States in Western Europe*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.
- Tilly, C. 1990: *Coercion, Capital, and European States, A.D. 990–1990*. Oxford: Basil Blackwell.
- Tooze, R. 1992: Conceptualising the global economy. In McGrew and Lewis (1992), 233–49.
- Vasquez, J. 1983: *The Power of Power Politics: A Critique*. London: Frances Pinter.

- Viotti, P. and Kauppi, M. 1993: *International Relations Theory: Realism, Pluralism, Globalism*, 2nd ed. New York: Macmillan.
- Walker, R. B. J. 1993: *Inside/Outside: International Relations as Political Theory*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Waltz, K. N. 1979: *Theory of International Politics*. Reading, Mass.: Addison-Wesley.
- Walzer, M. 1980: *Just and Unjust Wars: A Moral Argument with Historical Illustrations*. Harmondsworth: Penguin.
- Wendt, A. 1987: The agent-structure problem in international relations theory. *International Organization*, 41(3), 335–70.
- Wendt, A. 1991: Bridging the theory/meta-theory gap in international relations. *Review of International Studies*, 17(4), 383–92.
- Wendt, A. 1992a: Levels of analysis vs. agents and structures: part III. *Review of International Studies*, 18(2), 181–5.
- Wendt, A. 1992b: Anarchy is what states make of it: the social construction of power politics. *International Organization*, 46(2), 391–425.
- Wendt, A. and Duvall, R. 1989: Institutions and international order. In E.-O. Czempiel and J. Rosenau (eds), *Global Changes and Theoretical Challenges: Approaches to World Politics for the 1990s*, Lexington, Mass.: Lexington Books, 51–73.
- Wight, M. 1966: Why is there no international theory? In H. Butterfield and M. Wight (eds), *Diplomatic Investigations: Essays in the Theory of International Politics*, London: Allen & Unwin, 17–34.
- Wight, M. 1991: *International Theory: The Three Traditions*. Leicester: Leicester University Press.
- Whitworth, S. 1989: Gender in the inter-paradigm debate. *Millennium: Journal of International Studies*, 18(2), 265–72.

Mükemmel bir kitap... Bunun gibi ne kadar çok kitabımız olursa sorunların çözümü için ihtiyaç duydukları çalışmalarını elde etme olasılığı o kadar yüksek olacaktır.

Political Studies

Uluslararası İlişkiler kuramının tüm ana temaları ünlü uzmanlar tarafından ele alınmış, Uluslararası İlişkiler kuramı ve çeşitli paradigmaları hakkında öğretici bir ders kitabı.

Non- Offensive Defense and Conversion,
International Research Newsletter

Uluslararası İlişkiler Kuramı, uluslararası kuramın büyük değişiklikler yaşamakta olduğu önermesinden yola çıkmaktadır. Artık eski, savaş ve barış sorunları etrafında birleşmiş ve realist bir dünya görüşünün hâkim olduğu, kendi kendine yeten bilim dalı anlayışı geride kaldı. 1970'lerin ortalarından beri, ayrı ve kendi kendine yeten bir uluslararası ilişkiler dünyasının varlığını sorgulayan tartışmalar uluslararası kurama damgasını vurmuştur; bu, uluslararası kuramın varsayımlarını ve yöntemlerini yeniden gözden geçirmek zorunda olduğu anlamına gelmektedir.

Bu kitap hem değişen bir dünyanın düşüncemiz üzerindeki etkisine değinmekte hem de toplumsal ve beşeri bilimlerin bugünlerde karşı karşıya olduğu geniş entelektüel çalkantıyı yansıtmaktadır. Bölümlerin her biri önde gelen bir uluslararası ilişkiler kuramcısı tarafından yazılmıştır. Katkıda bulunanlar arasında hiçbir tutuculuk yoktur ve okuyucu bu kitapta bir dizi farklı görüş bulacaktır. Katkıda bulunanların hepsinin ortak yanı uluslararası kuramın mevcut durumundan kaygı duymaları ve gündemindeki ana sorunlardan bazılarının keşfedilmesine ilgi duymalarıdır.

Bu kitap, uluslararası ilişkiler, küresel siyaset ve siyaset bilimi alanlarındaki ikinci ve daha yüksek sınıf öğrencileri için temel bir okuma olacaktır.

Kenn Booth ve Steve Smith, Galler Üniversitesi, Aberystwyth,
Uluslararası Siyaset Profesörleridir

ISBN 978-605-65942-1-2

